

GÖTEBORGS UNIVERSITET
INSTITUTIONEN FÖR SOCIALT ARBETE

Socialt arbete inom Svenska kyrkan?

En kvalitativ studie av diakoners yrkeserfarenheter

Socionomprogrammet

C-uppsats

Författare: Daniel Brorsson

Handledare: Barbro Lennéer-Axelsson

Jag vill tacka min fru Karin för hennes tålmodighet med mig och min uppsats

Tack till er diakoner som jag har fått tillfälle att intervjua. Det var fantastiskt roligt och givande. Jag kom alltid hem med ett leende efter intervjuerna.

Ett stort tack till Barbro Lennéer-Axelson, som har varit ett stort stöd. Tack för all den uppmuntran samt de goda idéer och förslag du gett mig på vägen.

Utan någon av er skulle jag aldrig klarat av att skriva denna uppsats.

Abstrakt

Titel Socialt arbete i Svenska kyrkan? En kvalitativ studie av diakoners yrkeserfarenheter.
Författare Daniel Brorsson
Nyckelord socialt arbete, diakoni, kyrka

Syftet med denna studie är att ta reda på det sociala arbete som sker i församlingar i Svenska kyrkan, med fokus på det diakonala arbetet.

Frågeställningarna som ligger till grund för studien är:

- Hur ser diakonernas sociala arbete generellt ut?
- Vilka är grunderna för det diakonala arbetets utformning?
- Vilka faktorer präglar arbetet; församlingens geografiska kontext, Svenska kyrkans riktlinjer, diakonernas tro, diakonernas egna intressen, etc?

Metoden för att studera detta är kvalitativa intervjuer med sju olika diakoner, som arbetar i olika församlingar, med en spridning av den ekonomiska situationen i församlingen och bland dess medlemmar. För att analysera intervjuerna har ad hoc-modellen använts. Genom att göra jämförelser och se vilka mönster som finns har ett resultat framkommit.

Resultat i studien är det bedrivs ett stort socialt arbete i församlingarna. Den del som studerats och analyserats är diakonin. Diakonin och arbetet med detta präglas mycket av den kontext som församlingen befinner sig i. Även diakonernas egna kunskaper och intressen präglar till viss del arbetet. Samverkan med andra organisationer och delar av samhället är en viktig del av arbetet. Det sociala arbetet som bedrivs av kyrkan och diakonerna skiljer sig i mångt från till exempel socialtjänsten, men har även likheter med densamma.

Det sociala arbetet som bedrivs av kyrkan genom diakonin är en viktig del av kyrkan. Arbetet sker genom samtal, olika sorters stöd och genom att skapa mötesplatser där människan kan få känna sig sedd. Grunden för arbetet med diakonin i församlingarna är kyrkans tro.

1. Inledning och förförståelse.....	1
1.1 Syfte	1
1.2 Frågeställningar.....	2
1.3 Uppsatsens fortsatta disposition.....	2
1.4 Definitioner av relevanta begrepp.....	2
2. Val av undersökningsmetod.....	3
2.1 Deduktiv metod.....	3
2.2 Val av metod.....	3
2.3 Avgränsning.....	3
2.4 Begrepp.....	4
2.5 Datainsamling.....	4
2.5.1 Urval.....	5
2.5.2 Intervjuguide.....	6
2.5.3 Intervjuernas genomförande.....	6
2.5.4 Intervjuutskrifter.....	7
2.5.5 Analysmodell.....	7
2.6 Validitet, reliabilitet och generaliserbarhet.....	8
2.6.1 Validitet.....	8
2.6.2 Reliabilitet.....	8
2.6.3 Generaliserbarhet.....	8
2.7 Etiska överväganden.....	9
3. Teoretiska perspektiv och tidigare forskning.....	10
3.1 Tidigare forskning.....	10
3.2 Socialt arbete som teori.....	12
3.2.1 Socialt arbete utifrån kyrklig kontext och diakoni.....	13
3.3 Diakoni.....	15
3.3.1 Historisk bakgrund till diakonin.....	15
3.3.2 Svenska kyrkans riktlinjer för diakoni och dess ämbete.....	17
3.3.3 Diakonins teologi.....	17
3.4 Begreppet stöd i psykosocial kontext.....	18
4. Resultat och analys.....	20
4.1 Socialt arbete.....	20
4.1.1 Socialt arbete inom diakoni och dess ansvarsfördelning.....	20
4.1.2 Samtal och ekonomiskt stöd.....	23
4.2 Diakoni.....	28
4.2.1 Utformningen av diakonin.....	28
4.2.2 Organisation och samverkan.....	33
4.3 Tro.....	37
5. Slutdiskussion och egna reflektioner.....	40
5.1 Framtida forskning.....	41
6. Litteraturlista.....	42
7. Bilagor.....	44
7.1 Bilaga 1 - Följebrev.....	44
7.2 Bilaga 2 - Frågeguide diakon:.....	45
7.3 Bilaga 3 - Diakonens tystnadsplikt:.....	47

1. Inledning och förförståelse

Jag har som mål att undersöka på vilket sätt olika församlingar inom Svenska kyrkan utformar sitt sociala arbete med diakoni, framförallt med tanke på hur kontext och teologi präglar utformningen.

Socialt arbete är ett mycket brett begrepp, vilket innefattar allt från vård av missbrukare, handikappade, äldre, barn, familjer, sjuka med mera. Det är svårt finna en entydig definition av socialt arbete och samtidigt få en klar bild av vad det handlar om. Diakonalt arbete är minst lika svårdefinierat, samtidigt som det är en stor del av Svenska kyrkans arbete. Därför är det viktigt att belysa området och se på skillnader mellan det diakonala arbetet och offentligt socialt arbete.

SKTF-tidningen har gjort en undersökning (Lindstedt 2008) om diakoner har upplevt att de fått ta över en del av socialtjänstens ekonomiska ansvar. 53% av de 60 tillfrågade svarade att de uppfattat att socialtjänsten hänvisat till dem gällande ekonomiska behov. Detta har lett till en debatt i media om vem som ska ta ansvar.

Exemplet ovan tyder på att det diakonala arbetet är en del av det sociala arbetet i Sverige idag samt att dess roll är oklar i jämförelse med annat socialt arbete som bedrivs av andra aktörer som till exempel kommuner, såsom ekonomiskt bistånd från socialtjänsten.

Att välja ämnet diakoni i Svenska kyrkan som c-uppsatsämne, var ett lockande val för mig. Sedan jag började studera till socionom för tre och ett halvt år sedan har jag haft i åtanke att läsa vidare till diakon för att arbeta med socialt arbete i kyrkan.

Genom min utbildning till socionom, med målet att bli diakon, har jag under en längre tid funderat på hur det sociala arbetet inom Svenska kyrkan ser ut och vad det är som kan bidra till dess skillnader mellan olika församlingar.

För att bli diakon har det funnits tre olika utbildningar, socionom, teolog och sjuksköterska. Utbildningarna är inriktade på mötet med människan, speciellt socionom- och sjuksköterskeutbildningarna, vilket visat på inriktningen av diakonin.

Det sociala arbetet som görs i samhället har både statlig, kommunal och frivillig bakgrund. Skillnaden mellan vilka organisation som bedrivit det kan vara av vikt, då de olika organisationerna har olika utgångspunkter, bakgrund och mål med sina arbeten. Eller gör det inte någon skillnad för vilka som står bakom arbetet?

Intresset för teologi och läran om Gud har för mig länge varit intressant. Bakgrunden till varför jag vill arbeta socialt ligger i min trosuppfattning.

Genom att undersöka och jämföra hur olika församlingar har valt att utforma sitt diakonala arbete och se olika för- och nackdelar, hoppas jag få veta lite hur och varför de valt att arbeta på det sätt de gör. Jag hoppas också att ämnet kan intressera många andra socionomer och blivande eller redan arbetande diakoner.

1.1 Syfte

Syftet med denna studie är att ta reda på innehållet i det sociala arbetet i olika församlingar i och omkring Göteborg.

Syftet är vidare att undersöka vilka faktorer som påverkar hur det sociala arbetet i Svenska kyrkan utformas med fokus på diakoni.

1.2 Frågeställningar

- Hur ser diakonernas sociala arbete generellt ut?
- Vilka är grunderna för det diakonala arbetets utformning?
- Vilka faktorer präglar arbetet; församlingens geografiska kontext, Svenska kyrkans riktlinjer, diakonernas tro, diakonernas egna intressen, etc?

1.3 Uppsatsens fortsatta disposition

I kapitel 1 förklarar jag för uppsatsen relevanta begrepp utifrån diakoni.

I kapitel 2 skriver jag hur val av metod, avgränsning, olika begrepp och datainsamling har gjorts. Dessutom tar jag upp validitet, reliabilitet och generaliserbarhet samt de etiska överväganden jag gjort för uppsatsen.

I kapitel 3 följer de teoretiska perspektiven och den tidigare forskning som ligger till grund för analysen av det insamlade materialet.

I kapitel 4 redovisas de resultat som jag gjort utifrån min studie. Efter varje tema kommer en analys som anknyter till det teoretiska ramen jag tidigare lagt.

I kapitel 5 presenterar jag slutdiskussionen och föreslår ämnen som jag ser som intressant för vidare forskning.

1.4 Definitioner av relevanta begrepp

I detta kapitel tänkte jag kort redogöra för begrepp som används i kyrkan och som jag i denna studie kommer att utgå från denna betydelse.

Evangelium: Det goda och glada budskapet (Martling 2007).

Själavård är den andliga omsorgen om den enskilda människan (Martling 2007) som vanligtvis sker genom samtal mellan den som söker själavård och diakon eller präst..

Teologi är en ”traditionell beteckning på ett religiöst lärosystem och det vetenskapliga studiet därav” (Martling 2007:323).

Ämbete ”betecknar dels det livsvaraktiga uppdrag, som en person tar emot genom den kyrkliga ämbetsvigningen med bön och handpåläggning, dels den tjänst, för vars innehav vigheten är en förutsättning. En tjänst inom kyrkans treledade ämbete som biskop, präst eller diakon kan innehas endast av den, som mottagit episkopal vigheten till detta ämbete” (Martling 2007:359).

2. Val av undersökningsmetod

I följande kapitel kommer tillvägagångssättet jag använt under studien redovisas. Kapitlet beskriver varför de olika metoderna valts. Valet av metod redovisas, hur avgränsningen kring ämnet är gjord, begrepp som jag använt under insamlingen av data, hur litteratur sökts, hur intervjuer förberetts och gått till samt diskussion kring validitet, reliabilitet och generaliserbarhet och de etiska aspekterna som jag tagit hänsyn till.

2.1 Deduktiv metod

Jag har valt att använda ett deduktiv arbetssätt för denna studie. Det deduktiva arbetssättet innebär att ett eller flera olika teoretiska perspektiv styr hur studien ska byggas upp och lägger grunden för intervjufrågorna (Larsson 2005). Denna studie har sin grund i teorierna kring socialt arbete genom Malcolm Payne (2002), Anna Meeuwisse (2000), hur begreppet stöd används genom Gunnar Bernler och Lisbeth Johnsson (2001) samt Barbro Lennéer-Axelsson och Ingela Thylefors (1999) och teorier om hur det diakonala arbetet bland annat genom Jonas Alwall (Dahlgren 2002), Eva Jeppson-Grassman (2000), Magnus Bodin (2002) och Sven-Erik Brodd (2001).

Dessa teorier och perspektiv har varit grunden för de intervjufrågor som jag haft som grund för datainsamling genom de intervjuer jag gjort.

2.2 Val av metod

Jag har använt mig av kvalitativa intervjuer för att göra datainsamlingen. Genom den kvalitativa metoden kan ett helhetsperspektiv ses utifrån individen (Larsson 2005). Genom att begränsa och avgränsa det till olika teman, blir det också möjligt att kunna analysera. Helhetsperspektivet ska också analyseras utifrån de olika teman och hur de hänger ihop med varandra (Larsson 2005). Denna studie har tre övergripande teman; socialt arbete, diakoni och tro. Under dem finns mer begränsade teman som varit väsentliga att beskriva och analysera utifrån informanternas synvinkel.

Kvalitativ metod används för att försöka förstå hur personen som intervjuas upplever världen och de frågor som ställs. Detta sker genom en grund byggd på personens kunskap, beskrivningar av känslor och med personens egna ord (Larsson 2005).

Att använda denna undersökningsmetod har gjort att förståelsen från min sida för hur diakonerna upplever sitt arbetssätt och hur de tänker kring frågor som rör det sociala arbetet, har ökat. Den subjektiva kunskapen, utifrån deras egna berättelser, känns väsentlig att förstå och ta del av, för att öka förståelsen av det diakonala arbetet.

2.3 Avgränsning

Att avgränsa området som ska undersökas är viktigt. John Lilja (Larsson 2005) menar att det området som ska undersökas bör vara något som är viktigt och något som man verkligen vill veta mer om, vilket gäller det diakonala arbetet för min del.

Det diakonala fältet är stort och svårt att greppa inom ramen för en c-uppsats utan att bryta ner det i mindre delar. Att studera hur det sociala arbetet i kyrkan utformas och synen på diakoni ser ut är två stora områden. Avgränsningen i denna studie är gjord så att det ska handla om hur utformningen av det diakonala arbetet i olika församlingar är gjorda och vilka faktorer det är som påverkat utformningen.

Jag valde att endast intervju diaconer till denna studie. Tidsramen var en avgörande faktor bakom detta. Det hade förstås även varit intressant att se hur diakonernas chefer och arbetsgivare och andra medarbetare i församlingarna ser på utformningen av det arbetet. Även utifrån samhällets perspektiv såsom hur socialtjänst och andra frivilligorganisationer ser på

kyrkans sociala arbete hade varit intressant att studera. Avgränsningen har gjorts så att sju olika församlingars diakoner i Göteborg med omnejd intervjuats.

2.4 Begrepp

De begrepp som väljs görs ofta utifrån äldre undersökningar, dels för att kunna verifiera den egna undersökningen. Genom att motivera valen som gjorts för undersökningen, kan undersökningen fördjupas och förstås. Fenomen och det som undersöks bör kunna analyseras ur flera perspektiv för att få en bredare bild (Larsson 2005). Detta gör att det är viktigt med de valen som görs, för vilka begrepp som ska vara med i undersökningen. Begreppen som väljs ska underlätta analysen (Larsson 2005). I denna undersökning är "Socialt arbete" och "diakoni" de två grundläggande begreppen.

Diakoni är en del av svenska kyrkan. För att kunna få en bättre förståelse vad det handlar om kommer delvis kyrkans tro och lära om Gud tas med.

Socialt arbete är ett stort ämne, med forskning som innefattar en väldigt stor bredd i undersökta områden. Forskning inom diakoni är ett mindre område, men det finns likaväl mycket litteratur och olika studier. Genom att söka i olika databaser har jag försökt hitta litteratur som berör dessa områden, helt eller delvis. Framför allt den litteratur som kombinerar detta.

Jag har sökt via Libris (<http://libris.kb.se/>) och via Göteborgs Universitetsbibliotek (<http://www.ub.gu.se>). Genom Göteborgs Universitetsbibliotek har jag sökt vidare, via de internationella databaserna som tillhandahåller artiklar runt socialt arbete, såsom CSA och ISI och de som innehåller religionsvetenskapliga artiklar såsom EBSCO. I de engelska databaserna har jag använt mig av sökorden: *social work*, *religion*, *church*. I de svenska databaserna har sökorden varit: socialt arbete och diakoni.

Jag har valt att lägga tonvikt på den svenska forskningen inom diakoni och socialt arbete, då jag valt att fokusera Svenska kyrkans arbete med sociala frågor. Att jag har valt att ta med en hel del utländsk forskning beror på intresset av att se hur det sociala arbete från kyrkans sida kan påverka hur det sociala arbetet i övriga samhället utvecklas. Detta är intressant då det svenska samhället lämnar över mer av arbetet till ideella organisationer, vilket finns erfarenhet av i flera andra länder. När det nu börjar ske i Sverige, kan vi dra lärdom av hur andra länder har skött detta.

2.5 Datainsamling

De tre olika strategierna som kan användas för att samla in data genom den metod jag valt, traditionell djupintervju är; den kvalitativa informella konversationsintervjun, den allmänna intervjuguiden och den standardiserade öppna intervjun.

Jag valde att använda mig av den allmänna intervjuguiden. Den innehåller temaområde som intervjuaren vill få svar på, men frågorna är öppna ställda med möjlighet till öppna svar (Larsson 2005). Genom denna metod är det genom aktörens och inte observatörens ögon, resultatet presenteras. Valet av denna strategi gjordes för att jag ville vara öppen i mötet med informanten, samtidigt som jag ville ha en yttre ram som ledde intervjun till de frågor och teman som var relevanta för studien. Öppenheten i intervjuerna kändes positivt då informanter ibland själva tog upp frågorna som jag hade i min intervjuguide. Om jag kände att jag behövde ställa dem igen, gjorde jag det, då med annat fokus för att belysa frågorna från ett nytt perspektiv. Ramen med den allmänna intervjuguiden gör att följdfrågor kan och bör ställas för att säkerställa hur informanterna menar och för att få en fördjupad bild.

I denna studie och i intervjuerna med informanterna, är kontextkänslighet och kvalitativ kunskap de centrala teman som fokuserats på. Kontextkänsligheten är, enligt Sam Larsson (2005), olika beskrivningar av informanten som sedan sätts in i ett sammanhang utifrån olika perspektiv så som historiskt och socialt sammanhang. Den kvalitativa kunskapen betona den information och data som kan fås genom direkta citat som är detaljerade och innehållsrika. Målet är att kunna fånga och återge informanternas ramar och förståelse av den verklighet de befinner sig i.

För att få kontroll över datainsamlingen som görs under intervjuerna menar Larsson (2005) att det är viktigt med en god strategi. Strategin bygger på att olika delar i intervjun ska leda framåt i studien. För att komma åt detta krävs att vara påläst innan och att vara närvarande under intervjun. Intervjukontrollen har jag använt för att försöka kunna få svar som är relevant i studien.

2.5.1 Urval

Att välja urvalsstrategi är viktigt, beroende på vad som ska undersökas och hur fokuseringen ska ligga på detta område. Exempel på olika urvalsstrategier är maximerat urval, extrema urval och urval av typiska fall (Larsson 2005). Jag har valt att använda mig av det förstnämnda, maximerat urval. Genom att intervjua diakoner från olika sorters församlingar, olika stora, skilda kontexter och inriktningar har jag kunnat få en bredare bild av hur de utformat sitt arbete och utifrån vilka faktorer, för att sedan kunna göra en analys över eventuella likheter eller skillnader.

Valet av församlingar har jag gjort genom att försöka fördela de diakoner som jag intervjuat på olika slags församlingar. De olika kategorierna församlingarna är framförallt innerstads-, och rikare och fattigare förorts-församlingar.

Urvalet gick till så att de olika församlingarna i Göteborg med omnejd sorterades in i olika kategorier. Jag hade därefter bestämt att försöka få till en relativt jämn fördelning mellan de olika, vilket dock blev en övervikt på stadsförsamlingar och mest på förortsförsamlingar.

Uppsökningen av diakonerna har skett genom att ringa till de olika församlingarna. Av de tillfrågade svarade sju diakoner positivt, en person tackade nej till medverkan i denna studie och en person svarade inte efter att jag lämnat ett meddelande på diakonens telefonsvarare.

I urvalet av diakoner har det beaktats att de diakoner som jag känner och vet var de arbetar, har valts bort. Däremot om diakonen som uppsökts för att bli en av informanterna var känd av mig, har jag valt att fullfölja mötet och göra en intervju.

Fördelningen av informanterna mellan kvinnor och män blev sex kvinnor och en man. Tre av informanterna jobbar i en fattig förort, två av dem arbetar i innerstaden och två av dem arbetar i en rik förort. Informanternas olika utbildnings- och yrkesbakgrund utgörs av att fem av dem har varit församlingsassistenter innan de utbildade sig till diakoner, en är utbildad sjukgymnast och en är utbildad socionom.

Genom att göra en studie med ett begränsat antal informanter, sju personer, har jag kunnat göra en genomarbetad analys inom tidsramen. Enligt Steinar Kvale (1997:98) brukar antalet informanter vara mellan fem och femton i liknande studier som denna.

Jag har valt olika teman för att bearbeta de intervjuer jag gjort. Inom de större teman som socialt arbete har jag valt att kategorisera i undre teman för att läsaren lättare ska kunna få överblick och för att öka läsbarheten. De olika övergripande teman jag valt är: socialt arbete inom diakonin, utformning av socialt arbete, socialt stöd och tro.

2.5.2 Intervjuguide

Intervjufrågorna har organiserats efter olika teman som sedan också använts under analysen (intervjuguide, se bilaga 2).

Intervjuguidens utformande började med att jag bestämde vilka forskningsfrågor (Kvale 1997) och teman som jag tyckte var väsentliga att få svar på. Intervjufrågorna, som skulle ställas till informanterna, byggdes sedan upp utifrån forskningsfrågorna.

Frågorna i intervjuguiden har gjorts öppna för att informanterna själva ska kunna förmedla sin egen syn.

2.5.3 Intervjuernas genomförande

Det är mycket viktigt att tänka igenom hur undersökningen görs, på vilket sätt framställningen av frågorna till de intervjuade görs, samt hur materialet presenteras (Larsson 2005).

Hur frågorna ställs är väsentligt. Att ställa frågor på ett sådant sätt att det öppnar upp för informantens egna svar och tankar är viktigt. Larsson (2005) skriver att om intervjupersonen är ointresserad av vad informanten säger, leder det till sämre intervjuer. Jag har varit mycket intresserad av vad informanterna har att säga, då uppsatsens inriktning har intresserat mig mycket.

Genom de sju olika stadierna av en intervjuundersökning som Kvale (1997) presenterar, har min intervju byggts upp. Detta kapitel tar upp de tre första stadierna. De fyra senare delarna, utskrift, analys, verifiering (validitet och reliabilitet) och rapportering av resultat kommer senare i uppsatsen, under respektive rubriker.

Det första stadiet är att kategorisera och fundera på vad det är jag är intresserad av att undersöka utifrån det syfte och de olika frågeställningar som gjorts. Det andra stadiet är att intervjuguiden utformades på ett sådant sätt att det går att komma in på de olika målområdena. Själva intervjun, det tredje stadiet, förberedes genom en provintervju för att se hur frågorna fungerade och var i linje med utvalda teman samt hur de uppfattas av intervjupersonen. Detta ledde till att några av de planerade intervjufrågorna fick strykas eller förändras för att bättre kunna passa in i mallen.

Jag har valt att använda metoden halvstrukturerad intervju för denna studie, vilket innebär att jag har valt ut teman som de färdigformulerade frågorna kretsar kring. Under intervjuerna hände det stundtals att informanterna själva ställde dessa frågor och svarade på dem.

Metoden, halvstrukturerad intervju, öppnar upp för att inte behöva ställa frågorna i den ordning som finns i intervjumallen, utan kan ställas när det passar vid intervjutillfället Kvale (1997).

Alla intervjuerna genomfördes på informanternas egna arbetsplatser, antingen i deras arbetsrum eller i andra lokaler i församlingshemmet.

Enligt Larsson (2005) bör varje intervju spelas in för att öka säkerheten av datainsamlingen och för att kunna använda ordgranna citat, samtidigt som det underlättar för att göra en bättre analys.

Alla informanterna utom en tillät att intervjuerna spelas in, för att sedan kunna transkriberas. Under intervjun som inte spelades in, antecknade jag för hand under tiden intervjun pågick. Genom att skriva ner vissa citat rakt av, har jag kunnat använda informantens citat nedan i det kapitlet som redovisar resultat och analys. Jag antecknade kontinuerligt under samtalets gång för att på så sätt få fram informantens grunder för tankegångar och sammanhang.

Enligt Kvale (1997) är intervjun ett möte mellan två parter som har ett gemensamt intresse. Detta bidrar till att det krävs av intervjuaren att snabbt skapa en dialog där personen som

intervjuas vågar och känner sig trygg att prata om personliga åsikter och känslor. Samtidigt är det givna roller, då det är personen som intervjuar som leder samtalet och ställer frågorna. För att kunna göra en bra intervju och ställa de frågor som är relevanta studien menar Larsson (2005) att det är viktigt att vara påläst och samtidigt vara empatisk vid intervjutillfället, då samspelet mellan personerna är en väsentlig del av intervjun

I samband med intervjuerna fick informanterna ett följebrev (bilaga 1) där de informerades om de forskningsetiska principerna.

Varje intervju tog cirka en timme. Detta var avtalat med informanterna när vi bestämde tid och plats för mötet, så att de skulle kunna känna sig trygga beträffande de yttre ramarna.

2.5.4 Intervjuutskrifter

Att skriva ut de intervjuer som gjorts är en viktig del av analysen. Kvale (1997) skriver om fördelarna att själv skriva av en intervju för att öka förståelsen och analysen av intervjun samtidigt som det kan ge uppslag till hur intervjuerna kan förbättras genom att bli allt tydligare i språket. Genom att lyssna på intervjuerna och skriva ner dem, har jag redan under denna del, tänkt och förstått lite bättre vad det är som informanterna sagt. Genom upprepadet, dels genom själva intervjun och dels genom nedskrivandet av den, har jag gått igenom varje intervju minst två gånger. Detta har lett till att jag har bearbetat datamaterialet under en lång tid. Förhoppningsvis har detta lett till att jag har kunnat analysera det på ett bra sätt.

Utskriften av en intervju på 1 timme tog cirka 5 timmar, vilket också är den tidsram Kvale (1997) skriver är rimlig för en transkriberare utan större erfarenhet. Jag har lagt in det inspelade materialet på datorn och på så sätt lätt kunnat spola tillbaks om något hördes dåligt.

Att utskriften också sker på datorn har gjort att redigering, om jag hört fel, har varit enkel.

Stilen av utskriften beskriver Kvale (1997) som mycket viktig att redovisa. Det är en tolkning av intervjuerna i sig. Jag har själv skrivit ut alla sju intervjuer, vilket medfört att de blivit så lika utskrivna som det varit möjligt. Processen med att skriva ner dem är en tolkning av samtalet som ägt rum och blir på så sätt en konstruktion enligt Kvale.

Intervjuerna kan antingen skrivas ner ordagrant eller skrivas ner för att få formen av en mer formell skriftspråklig karaktär. Jag gjorde valet av den mer skriftspråkliga karaktären för att underlätta läsandet av citat och då betoningen ligger på att studera hur informanternas åsikter och värderingar istället för att analysera det rent känslomässiga eller psykologiska delen i uttalanden av informanterna.

Den redigering som gjorts av uttalanden har varit ytterst varsam för att få citaten mer lättläsliga.

2.5.5 Analysmodell

Analysen innebär försök att hitta mönster, strukturer och kopplingar i materialet som samlats in för att sedan kunna analysera dem är en viktig del av processen i studien (Kvale 1997, Larsson 2005).

Analysen av insamlat material kan ske på olika sätt. Kvale (1997) sammanfattar fem olika modeller som kan användas. Av dem har jag valt att använda mig av ad hoc. Ad hoc innebär en modell som används för att skapa en mening av det insamlade materialet genom att använda flera olika tekniker. Olika metoder som kan användas är jämförelser, åtskillnad av variabler, se rimligheter och se vilka mönster som finns.

Jag har använt mig av adhoc-modellen för att binda ihop tidigare forskning, teorier och det insamlade materialet från intervjuerna.

Jag har gått igenom intervjuerna och noterat de olika teman som framkommit i varje svar för att på så sätt få fram mönstret i svaren, både gemensamma och särskiljande svar.

Det är svårt att göra rättvisa åt de citat från de intervjuer jag har haft med informanterna. Jag kan ha förstått dem fel och jag kan inte helt frångå den tolkningsram jag har, även om jag försökt att vara så objektiv som möjligt.

2.6 Validitet, reliabilitet och generaliserbarhet

Om resultaten som presenteras ger en sann bild av det undersökta, om mätnoggrannheten av metoden som valts i studien och om resultaten kan generaliseras kommer detta kapitel handla om.

2.6.1 Validitet

Validitet eller giltighet av en studie gjord inom den kvalitativa forskningen är av intresse då frågan är om det finns belegg för de tolkningar som gjorts av det insamlade datamaterialet eller ej. Validitet handlar om studien är trovärdig och hållbar. Kvalitativa studier har ifrågasatts eftersom de inte kan resultera i siffror på samma sätt som kvantitativa studier, och på så sätt jämföras med andra. Men Kvale (1997) koncentrerar meningen med validitet till att det är att kontrollera, ifrågasätta och teoretisera studien och på det sättet se om den är hållbar.

De intervjuer jag har gjort och de resultat som kommit ifrån dem, är på ett sätt unika. Det har varit speciella tillfällen och möten mellan informanten och mig. För att göra resultaten så giltiga som möjligt har jag därför strävat mot att beskriva hur de förberedelser jag gjort inför dem gått till och hur jag gått tillväga med intervjuerna och dess utskrifter av materialet. Genom att sedan analysen med hjälp av tvärvetenskaplig triangulering (Larsson 2005) genom att använda teorier från olika vetenskapsfält, socialt arbete och religionsvetenskap.

2.6.2 Reliabilitet

Reliabilitet kan förklaras som tillförlitligheten och mätnoggrannheten i studien. För att öka reliabiliteten i forskningen kan flera frågor som rör samma ämne ställas till den intervjuade. Svarens konsistens, vilket innebär att om svaren har samma eller liknande innehåll är konsistens högre och om det skiljer sig mycket, är den låg. Om konsistensen är hög, ökar sannolikheten att intervjupersonen blivit rätt uppfattad (Kvale 1997).

Jag har försökt att ställa frågor som har varit så entydiga som möjligt, men jag som intervjuare har ingen längre erfarenhet av detta arbetssätt.

2.6.3 Generaliserbarhet

Frågan huruvida studiens resultat är allmängiltig och om den går att generalisera är viktig. Hur tillvägagångssättet och urvalsprocessen gått till är viktiga delar för att kunna göra en bedömning över hur mycket studien kan generaliseras. Genom att urvalet av informanter i denna kvalitativa studie har gjorts utifrån typiska fall, minskar möjligheterna till generalisering (Kvale 1997). Om det bara varit informanter i detta fall som arbetar i extrema förhållanden med väldigt hög social belastning, är det svårt att generalisera svaren från enbart dem till att gälla alla diakoner i Sverige. För att öka generaliserbarheten har det i denna studie varit diakoner från flera olika sorters områden och stadsdelar, både rika och fattiga.

De resultat som framkommer i denna studie är svar från sju diakoner i Göteborg med omnejd, vilket medför att analysen görs av vad de uttrycker och på vilket sätt de tänker kring frågorna som har ställts i denna studie. Man kan från ett så begränsat antal intervjuer inte generalisera till diakoner i allmänhet.

2.7 Etiska överväganden

De etiska överväganden som måste göras i en undersökning är flera. Som forskare behöver riktlinjerna för god sed i forskning (SOU 1999:4) följas, vilket innebär ”Frihet i forskning måste alltid balanseras mot ansvar”. Rent konkret betyder det att fråga de som ska intervjuas om samtycke till intervjun. De ska veta att de kan avbryta intervjun när de själva önskar utan någon motivering (Kvale 1997). Presentationen skall också göras på ett sådant sätt att personliga data inte ska kunna härledas till den intervjuade personen.

De etiska överväganden som jag gjort inför denna undersökning är framförallt problemet med att få de som intervjuas att inte kunna bli igenkända av andra, på deras arbetsplatser och i andra delar av kyrkan.

Diakonerna i Göteborg med omnejd är relativt få, och många känner till varandra. Jag har arbetat med att försöka aidentifiera de medverkande så gott som möjligt. I de uttryckta citaten har faktorer och detaljer dolts, som annars lätt skulle kunna avslöja vem det är som sagt vad. Jag har heller inte tagit med ålder eller församlingarnas namn, där informanterna arbetar.

3. Teoretiska perspektiv och tidigare forskning

Denna uppsats är av sådan karaktär att det inte är helt enkelt att separera tidigare forskning från historik och relevant teoretiska perspektiv. Därför har jag valt att integrera dessa båda delar och använder dem som grund för de analyser i kapitel 4 av det insamlade materialet jag har haft att tillgå.

Valet av teorier har lagts på teorier om *socialt arbete* och begreppet *stöd* hämtat från psykosocialt arbete. Valet av teorin om socialt arbete har använts i uppsatsen som en övergripande teori för att sedan kunna gå in närmare på hur den används inom det sociala arbetet i kyrkan. För att kunna analysera och tillgodogöra sig materialet på ett djupare sätt har även teorier om vad diakoni är, diakonins teologi vilket är läran om den kristna tron utifrån diakonins perspektiv, samt hur Svenska kyrkan ser på diakoni tagits med i detta avsnitt. Förståelsen kring vad diakoni utgörs av är också ett avsnitt om diakonins historia.

3.1 Tidigare forskning

Det finns flera böcker och skrifter som avhandlar svensk diakoni. Fokus i de flesta av dem är vilken grund som finns för diakonin och hur dess teologi ser ut.

De skrifter som jag funnit genom databassökning på engelska genom CSA, beskriver hur det ser ut i andra kyrkor. Då kyrkan är global och liknande tankemönster finns i dessa, är det intressant för att förstå kyrkans roll i det sociala arbetet generellt.

Daniel Hungerman har skrivit artikeln ”Are church and state substitutes? Evidence from the 1996 welfare reform” (2005). Hungermans artikel handlar om hur kyrkan och andra frivilligorganisationer har tagit över en del av det sociala arbetet i samhället efter reformationen av det amerikanska sociala systemet 1996. Då minskades tillgängligheten och bruket av välfärd i USA. Fokus i artikeln ligger på det sociala arbetet som görs av den amerikanska Episkopalkyrkan (som är en del av den anglikanska kyrkogemenskapen). Hungerman visar i artikeln att de kyrkliga aktiviteterna till viss del ersätter statens aktiviteter inom det sociala systemet.

Leola Dyrud Furman, Perry W. Benson, Cordelia Grimwood och Edward Canda har skrivit en rapport ”Education and Direct Practise at the Millennium: A Survey of UK Social Workers” (2004) som beskriver en undersökning som de gjort angående hur socialarbetare i Storbritannien ser på religiositet och andlighet, deras erfarenhet av detta tema under utbildningar och erfarenhet från arbetet. De fick tyvärr tillbaks endast cirka 20 procent av de slumpmässigt utskickade formulären, 789 av 5500. Av dem som svarade, var det mer än 3/4 som ansåg att de saknade helt eller delvis utbildning inom området. Samtidigt ansåg en majoritet av de svarande att andligheten var en väsentlig del av att vara människa. Knappt hälften, 47% av respondenterna, ansåg att det var förenligt med socialarbetarens roll med inslag av religion och andlighet. Författarna påpekar att det är troligt att de som svarade på enkäten också generellt var mer intresserade av dessa frågor, men tar upp frågan om det borde öppnas upp mer för dessa frågor inom det sociala arbetet, speciellt i utbildningen.

Denna studie visar att det finns ett intresse för andlighet och religiositet bland socialarbetare. Att fler hälften av respondenterna säger andlighet är en viktig del av människan är intressant utifrån det diakonala synsättet.

Heidi Rolland Unruh och Ronald J. Sider skriver i boken ”Saving Souls, Serving Society: Understanding the Faith Factor in Church-Based Social Ministry” (2005) om hur tron påverkar det sociala arbetet inom kyrkan. Boken problematiserar och försöker förtydliga

vilken roll religionen har i arbetet och relationen mellan att vara ett kristet vittne och arbeta med sociala frågor. Denna studie tar upp frågan om det ökade intresset för socialt arbete i kyrkan i USA efter reformen 1996, då samhällets ansvarstagande håller på att minska och förändras.

En rapport som kommer från rapport från Eurodiaconias teologiska arbetsgrupp heter "Att vara och att göra diakoni. Diakonia och kyrkorna" (skriven 2004, översatt 2007). Rapporten är en övergripande inventering över flera olika kyrkor, såsom katolska, reformerta och anglikanska, i Europa och hur deras diakonala arbete ser ut. Hur socialpolitiken som bedrivs i de olika länderna diskuteras också. Genom att gå igenom kyrkans uppbyggnad steg för steg, och förklara vad kyrkans uppdrag är, på ett sätt som alla kyrkorna som är med i rapporten kan hålla med om, bildar rapporten ett grundläggande dokument varför kyrkan ska arbeta med diakoni. De skriver om uppdraget som diakonin står för, att "Kyrkan bekänner sitt ansvar, inte bara för den kyrkliga gemenskapen utan också för det samhälle av vilket kyrkan utgör en del." (Att vara och att göra diakoni 2007:16). Rapporten tar upp fallstudier för hur det diakonala arbetet har konkretiserats i olika kyrkor i Europa, till exempel utifrån kyrkorna och den nya fattigdomen i Nederländerna.

Avhandlingen "Kyrklig och social reform: Motiveringar till diakoni 1845-1965" är skriven av Elisabeth Christiansson (2006). Den handlar om hur de olika diakoniinstitutionerna tänkte kring mål med de verksamheter som startats upp samt hur relationen med staten ser ut till dem i en tid då det blev allt viktigare för staten att vara neutral i religiösa frågor. Christiansson tar upp förändringarnas karaktär inom diakonin under denna period och dess bakomliggande faktorer.

Diakonin under denna period har fram till 1900-talet haft en stark betoning på att den är evangeliserande, vilket innebär att den har som mål att få människor att höra talas om Gud. Nationalencyklopedins definition av evangeliserande är att "sprida evangelium särskilt genom så kallad inre mission" (Nationalencyklopedin).

En avhandling inom det praktiska diakonala området är "Svenska kyrkans sociala arbete - för vem och varför?", skriven av Charlotte Engel (2006). Avhandlingen är en omfattande studie över hur det diakonala arbetet har utformats i sju olika församlingar. Engel har intervjuat många av de anställda och besökare i de olika församlingarna. Genom avhandlingen kommer Engel fram till att det finns en skillnad i diskursen mellan den diakoni som utförs i församlingar och de mål och den inriktning som lärs ut under utbildningen samt som skildras i litteraturen kring vad diakoni är. Skillnaden ligger i att de är de mest utsatta människorna som diakonin sägs rikta sig mot men i praktiken blir arbetet mot de äldre samt barn och ungdom. Avhandlingen tar också upp vilka möjligheter och utmaningar diakonin står inför utifrån den ökade sekulariseringen i samhället. Engel använder sig av teorier kring detta för att analysera empirin.

Den tidigare forskningen som gjorts inom området har till stor del varit forskning gällande vad det är som ligger bakom det diakonin, såsom teologi och diakonins historia (Blennberger 1999). Hur diakonin bedrivs och på vilket sätt har inte tidigare forskats på i någon större utsträckning. Det har dock börjat komma allt mer forskning inom dessa områden, bland annat Charlotte Engels avhandling från 2006.

Den grundläggande forskningen är viktig för att kunna lägga en god ram och för att få en bredare förståelse. De rapporter och böcker som kommer från USA och England som tar upp hur det frivilliga sociala arbetet växer och hur det förstås, är viktigt då det frivilliga arbetet inom den sociala sektorn i Sverige förmodligen kommer att öka i framtiden.

3.2 Socialt arbete som teori

Jag börjar med generellt socialt arbete. Enligt Malcolm Payne (2002) så ser det sociala arbetet olika ut beroende på vilken kulturell och social kontext som aktören som bedriver arbetet befinner sig i. De olika teorier som socialt arbete bygger på, ser Payne (2002) grundas på externa idéer och strömningar som finns i samhället. Sociala arbetet är ett svar och reaktion på de skeende som ett samhälle befinner sig i. Om exempelvis hemlösheten ökar, kommer det sociala arbetet att på något sätt försöka hantera den uppkomna situationen och försöka se och förstå vad som ska göras för att lösa det på olika nivåer.

Vad är socialt arbete? frågar sig också Anna Meeuwisse (2000). Det finns inte ett svar på vad som är socialt arbete utan ”Det beror på helt enkelt på vilket perspektiv man anlägger och vad man väljer att se” (Meeuwisse 2000:43).

I Nationalencyklopedin står det följande:

”Socialt arbete, organiserad verksamhet som med fokus på svaga samhällskategorier har till syfte att förhindra att samhällsförändringar och andra förhållanden får förtryckande eller på andra sätt problemskapande sociala eller psykosociala konsekvenser för grupper eller individer. Det sociala arbetet genomförs med analys och metodutveckling på tre nivåer, den strukturella nivån, grupp- och organisationsnivån samt individ- och familjenivån.” (Nationalencyklopedin)

Vidare om vilka yrkeskategorier som utför arbetet:

”Socialt arbete är ett vitt begrepp med verksamhet bedriven av olika yrkeskategorier och av volontärer i frivilligorganisationer, inom flera samhällssektorer, främst socialtjänsten, kriminalvården och psykiatrin. Inriktning mot barn, äldre, handikappade och missbrukare är exempel på områden inom socialt arbete som särskilt kännetecknas av en tvärvetenskaplig ansats.” (Nationalencyklopedin)

Historiskt sett började det arbete som idag kallas socialt arbete, benämnas för just det i början av 1900-talet. Sedan 1800-talet har det funnits organiserat socialt arbete med det som då kallades den sociala frågan. I början uppstod arbetet som ett svar på samhällsförändringen och arbetsmarknaden som blev allt rörligare. Genom filantropernas omsorg blev arbetet utfört, som till viss del ägde rum för att hindra att de fattiga gjorde uppror. Arbetet har fortsatt under namn som fattigvårdsarbete, hjälparbete och räddningsarbete. Arbetet bedrevs från början och under lång tid genom frivilliga organisationer (Meeuwisse 2000). Något som varit en del av sociala arbetet sedan 1800-talet och är än idag, är det socialarbetares dubbla roller. Dels att hjälpa utsatta människor samtidigt som viss kontroll sker samtidigt. Spänningen ligger ”mellan disciplin och hjälp” (Meeuwisse 2000:41).

Brytningstiden för vem som hade ansvaret för socialt arbete skedde under perioden 1870-1920. Då fick samhället ansvar för arbetet med de fattiga och för barnavård. CSA, Centralförbundet för socialt arbete, var en av de ledande inom processen att verka för att professionalisera arbetet, bland annat genom att betona att det är ett arbete och inte kall (Meeuwisse 2000).

Det sociala arbetet började med frivilliga, genom bland annat filantropin. Runt sekelskiftet började tankarna gå mer till ett professionellt tänkande kring socialt arbete (Meeuwisse 2000), med mål att arbetet skulle vara mer grundat på vetenskap och noggrannhet såsom läkarens var. Det var Agda Montelius och Gerda Meyerson, som tidigare själva arbetat frivilligt men nu önskade en förändring, som stod i bräschan för det nya tänkandet.

Som eget ämne inom universitetsvärlden har socialt arbete funnits sedan slutet av 1970-talet och sedan dess har det byggts upp ett allt bredare fält av studier och forskning inom området (Dellgran/Höjer 2006).

Socialt arbete har ett flertal definitioner. Det finns två ytterligheter. Dels de som anser att socialt arbete är att ha en attityd till de människor man möter, en attityd att vilja hjälpa andra människor, vilken funnits så länge människor hjälpt andra människor som har haft behov av hjälp och stöd. Den andra ytterligheten är att socialt arbete bara bedrivs av dem som är utbildade professionellt till det och arbetar med utvalda metoder och teorier, såsom socialsekreterare eller behandlingsarbete inom missbruksvård. Spänningen mellan olika definitioner gör att det är svårt att enkelt kunna bestämma vad som är socialt arbete.

Det som vi idag kallar för socialt arbete har uppstått sedan industrialismen intog samhället i väst. Framförallt sedan marknadskrafterna har fått större spelrum än tidigare (Howe 1996). Denna förändring medförde att samhället har tagit över delar av det ansvar som förut låg på familjer, såsom vård av de äldre och sjuka, och gått mot ett välfärdssamhälle.

Walter Lorenz (2003) menar att det är väldigt svårt att definiera vad som är socialt arbete, då det antingen blir alltför vida och inbegriper allting eller snäva så att de blir alltför rigida i sättet att se på vem som kan utföra arbetet. Lorenz menar liksom många andra att det finns många olika aktörer som bedriver verksamheter som har med socialt arbete att göra.

Sedan 1990-talet, då Sverige drabbades av en ekonomisk kris har allt fler röster höjts för att åter igen låta det frivilliga sociala arbetet få plats i samhället (Jeppsson-Grassman 1997). Socialt arbete har bedrivits i mindre skalor, kontinuerligt, men hur samhället ska förhålla sig till dem och deras roll är fortfarande under arbete.

3.2.1 Socialt arbete utifrån kyrklig kontext och diakoni

Inom offentliga sociala arbeten ingår att socialarbetare betalar ut ekonomiskt bistånd och hjälpa människor ur missbruk. Det finns då paralleller till detta också inom diakonin. Diakoni i församlingar har oftast inte möjlighet att ta hand om missbruksvård men annat, såsom att förmedla mindre ekonomiska bidrag.

Diakoni är en del av kyrkans språkbruk som för utomstående kan vara svårt att se och förstå. Det finns flertalet försök till definitioner av det, såsom Blennberger gör i SOU 1993:82 "en verksamhet som i intention och handling har en primär välfärdsinriktning och som sker med anknytning till kyrklig huvudman" eller någon av de många mer poetiska bilderna, såsom: en utsträckt hand (Hansson 1999).

Vad som skiljer socialt arbete som utförs genom kyrkor och kallas diakoni och det sociala arbetet som utförs av samhället är svårdefinierat. Vad är det som kyrkan gör och som skiljer sig från det arbete som samhället gör? Jeppsson-Grassman (2001) beskriver det som att det är något speciellt eller något annat. "Det "andra" eller det "speciella" som det diakonala praktiska arbete innefattar kan sålunda antas vara kristen tro, människosyn och förkunnelse omsatt i praktiskt handling och samtidigt något som formats av de organisatoriska ramar och det handlingsutrymme som välfärdssamhället tillerkänt Svenska kyrkan..." (Jeppsson-Grassman 2001:25).

Beskrivningar om socialt arbete som bedrivs av ideella organisationer och inte bara av socionomer som arbetar för kommun eller landsting, görs bland annat av Jeppsson (2001). Detta sociala arbete gestaltas i Svenska kyrkan framförallt genom diakonin.

En central roll inom diakonin är att skapa samvaro och gemenskap för de som är församlingsmedlemmar och söker detta. Delar av verksamheten som rör socialt arbete ligger nära den föreningskultur som finns i Sverige. Det föreningskulturen bygger på att är det är mycket frivilligt arbete och att människor som är med är beredda att satsa på verksamhet med både tid och pengar (Jeppsson-Grassman 2001). Andra delar av diakonin som ligger närmre

vad som ovan beskrivits som socialt arbete, är diakonin som stödjer personer genom krissamtal, rådgivning eller samtalsstöd. Detta är en del av diakonins roller.

Diakonin har en bitvis inte så klar rollfördelning mellan utförare och mottagare som socialt arbete som bedrivs via socialtjänsten har. Tjänsten diakoni kan bedrivas genom att starta och leda en gemenskap för en grupp personer. Målet är att stödet ska bli ömsesidigt bland deltagarna. Samtidigt som delar av diakonin består av enskilda stödsamtal där ömsesidigheten inte betonas, utan där den professionella rollen som ges dominerar.

Inom församlingarna har diakonin frihet att utforma sitt sociala arbete relativt fritt i jämförelse med till exempel socialtjänst. De har socialtjänstlagen som de står under, medan det inte finns klara direktiv från Svenska kyrkan om vad som ska ingå i diakonens tjänst, resultat som ska uppnås eller vilka metoder som ska användas. Detta innebär att församlingar och diakonin kan se olika ut, beroende på personerna som bestämmer lokalt.

Det sociala arbetet inom kyrkan, ses som ett komplement till statens och kommuners arbete. Dels genom att vara parallell resurs, som kan hjälpa till med till exempel vara med i grupper som stödjer människor som hamnat i kris som POSOM-grupper och dels genom att erbjuda välfärd av annat slag än den som erbjuds via andra aktörer. Att vara en diakonal socialbyrå, att gå tillbaks till 1800-talet, är de allra flesta överens om, inte är önskvärt (Bodin 2002, Jeppsson-Grassman 2001), men det finns flera olika röster som säger att diakonin fått ta över utbetalande av ekonomiskt bistånd (Lindstedt 2008, Jeppsson-Grassman 2001).

Bodin (2002) visar i sin studie, på andra sätt som kyrkans diakoni kan använda för att förbättra människors förhållande. Detta då det läggs ner mycket tid och pengar inom diakonin som eventuellt skulle kunna göras av socialtjänsten. Omstruktureringar genom att centralisera fondutdelningen i Stockholm, där sammanlagt 12 heltidstjänster av diakonin arbetar helt med fondutdelning, skulle kunna göra systemet rättvisare och även underlätta för de diakoner som arbetar ute i församlingar med deras kontakt med människorna. Om den ekonomiska frågan ligger bakom, menar Bodin (2002) att det kan vara svårt för både diakon och personen som kommer för att få stöd, att släppa de rollerna som ges i relationen på grund av detta.

Diakonin arbetar utifrån kyrkan, och den diakoni som jag i detta kapitel beskriver arbetar utifrån Svenska kyrkan. Kännetecknet för kyrkan är den centrala roll som religionsutövningen har. Enligt Jeppson (2001) så krävs det att om diakonin ska stärka sin roll behövs en tydlig anknytning till kyrkan och tron, såväl som kyrkan för att stärka sin roll behöver stärka diakonin. Detta för att nischas sin roll då det finns många andra organisationer som bedriver ideellt socialt arbete. Kyrkan kan med detta nischande fokusera mer på sin roll som arena för frågor gällande existentiella frågor.

Alwall (2002) argumenterar i liknande termer för diakonin legitimerande. Den sker genom att den befinner sig i en religiös kontext. Det är främsta kännetecknet. Men samtidigt menar Alwall att det kan studeras med annat socialt arbete inom samma disciplin även om det inte utesluter att diakonin kan studeras utifrån en teologisk grund. Jämförelsen kan göras med socialt arbete även delvis kan studeras utifrån ett statsvetenskapligt eller psykologiskt perspektiv. Skillnaden menar Alwall är att studier kring diakoni bör förankras i redan etablerade ämnen, medan socialt arbete är en egen disciplin.

Litteraturen som beskriver diakoni är ofta svepande, historiebaserad och reder ut hur olika begrepp används inom ämnet. För att göra diakonin mer förstäligen och tydligare förespråkar Alwall att forskningen knyts an till andra ämnen, för att på så sätt kunna göra bättre definitioner.

I Sverige är arbetet med frivilligorganisationers roll inom socialt arbete under bearbetning. Senast hösten 2007 skickade Sveriges regering ut inbjudan till en dialog mellan stat och den ideella sektorn som arbetar med hälsovård, sjukvård och social omsorg, ekonomisk trygghet

vid sjukdom och handikapp, ekonomisk trygghet vid ålderdom och ekonomisk trygghet för familjer och barn. Svenska kyrkans diakonala och sociala arbete rör sig inom flera av dessa kategorier och framtidens formande av detta arbete ligger alltså även i statens intresse (Protokoll 1 vid regeringssammanträde 2007-09-06 IJ2007/ 2539/D).

Samverkan är en viktig del i det diakonala arbetet enligt Söderström i "Samverkan – en utmaning i tiden" (Meakin 2005). Ansvar för arbete socialt och tillsammans med samhället finns på flera plan. Dels från samhället, dels från kyrkan själv och dels utifrån ett historiskt perspektiv, där diakonin och kyrkan varit en viktig part i arbetet mot sociala orättvisor. Utan detta arbete, att arbetet sker genom både ord och handling, blir kyrkan mer trovärdig enligt Söderström.

Att samverkan kan vara problematisk och innebära problem tar Söderström (Meakin 2005) upp. Några risker med samverkan är att det kan vara resurskrävande, det kan göra kyrkans identitet utslätad och det kan ge svårigheter med att prioritera insatserna på bästa sätt. För att hantera detta på bästa sätt krävs god ledning som är klar och tydlig. Samtidigt poängterar Söderström, att målet med samverkan inte får glömmas bort, att det är för människorna som är i behov av det stödet som är målet, inte samverkan i sig.

Maare Tamm (2004) beskriver hur den andliga dimensionen varit viktig i den bibliska traditionen. "Gud behövs för att ge mening och mål åt människors gåtfulla liv, och med hans hjälp kan människan bära bördan av allt det ofattbara i tillvaron" (Maare Tamm 2005:79). Denna tradition och tron på Gud, som funnits i samhället, har försvunnit alltmer. Tamm menar att vi lever i en sekulariserad värld "frigjord från kyrklig påverkan" (2004:79). Trots detta kvarstår tankarna och frågorna om det andliga och om lidandet, frågor kring det ofattbara. De religiösa tankegångarna och intresset för detta finns trots allt kvar i samhället.

3.3 Diakoni

I denna del beskriver jag den historiska utvecklingen för diakoni, hur Svenska kyrkan ser på diakoni och hur diakonins teologi ser ut. Vad är det som diakoni egentligen handlar om? Jeppson (2001) skriver att mängden litteratur om vad diakoni är och bör vara är stor, men att det inte finns någon klar definition för vad diakoni betyder. En yttre ram är att diakoni handlar om det sociala ansvarstagande som kyrkan gör.

3.3.1 Historisk bakgrund till diakonin

Den diakoni som vi ser idag i Sverige, börjar sin historia under 1800-talet. Då startades institutionsdiakoni på flera olika ställen på mitten av 1800-talet. Grunder och förebilder för dem kom dels från tjänandet som uppdrag i församlingssamfundet som beskrivs i bibeln och synen på hur kyrkan såg ut från under det första århundradet, dels från barmhärtighetsordnar i katolska kyrkan som verkat under medeltiden (Brodd 2001). Modershuset var det centrala i diakonin. Dit slöts sig personer som var kallade att arbeta som diakonissor, de avlade löften om kyskhet, lydnad och fattigdom. Modershusen sände sedan ut dem för att arbeta med socialt arbete i samhället (Brodd 2001). Grunden för detta var att det svenska folket hade lämnat kyrkan alltmer och diakonin sågs som en del för att väcka intresset igen för kyrkan och kristendomen (Christiansson 2006). Målet var att agera för att behålla respekten för överheten "Genom utåtriktad socialt arbete kunde massornas hat och missnöje omvandlas till kristen broderskärlek och revolution och politisk reform i liberal inriktning undvikas" (Christiansson 2006:93). Under perioden 1851 till 1923 bildades fyra diakoninstitutions (Spjuth 1999). Deras huvudsakliga arbetsuppgifter var inriktade på sjukvård, arbete för äldre, prostituerade, barn och ungdom och vård för de som blivit skadade av alkohol.

Gunnel Elmunds (2005) studie tar upp vad det var som påverkade diakonin under perioden 1862-1898, framförallt utifrån dess ledare för diakonianstalterna, Johan Christoffer Bring. Bring hade som mål med diakonin, att den skulle vara karitativ, vilket innebär vårdande eller att vara barmhärtig, till största delen. Diakonin verkade inom det socialkaritativa och vårdande området. Boken tar upp hur synen på vårdandet var viktigt, det skulle vara själavårdande genom att arbeta praktiskt och i sin tur skulle detta förbereda för prästerna som kom till dem som behövde stöd. Diakonianstalten var på denna tid ett modershus, som hade knutit till sig de som var kallade att tjäna som diakoner. Diakonissorna hade avlagt löften om kyskhet, fattigdom och lydnad, liksom nunnor gör för att gå in i kloster. Att diakonissorna stod under modershuset gjorde att de kunde verka och vårda människor i miljöer som annars skulle ha ansetts vara alltför olämpliga för kvinnorna. Diakonen var ännu inte ett ämbete, såsom prästens, utan sågs som ett kall som utgått utifrån församlingen, inte som prästens ämbete, som var "instiftat av Herren själv" (Elmund 2005:137). Elmund visar på hur målet var att leda diakonerna till att få ett eget ämbete i kyrkan.

Tiden då Bring ledde diakonianstalten var en tid då det var fler och fler kvinnor som började bli yrkesverksamma. Diakonissans uppgift blev då att arbeta heltid med det socialkaritativa arbetet, tillsammans med prästerna i kyrkan. Arbetet krävde av diakonissan att hon skulle vara ödmjuk, offervillig och självförsakande.

Genom att Svenska kyrkan ännu inte var redo för att diakonin skulle vara en del av kyrkans officiella arbete, krävdes det att de fanns modershus och diakonianstalter som det sociala arbetet organiserades utifrån.

På 1960-talet försvann celibattvånget för de kvinnliga diakonerna (Brodd 2001).

Fjordvik (2005) visar upp att i lagen om församlingsstyre från 1963 beskrivs möjligheterna att det diakonala arbetet kan ske jämsides med den samhällsliga sociala vården. Under efterkrigstiden hade samhället tagit över allt mer av de arbetsuppgifter som förut de diakonala modershusen haft (Christiansson 2006), då de arbetade mot ett socialdemokratiskt samhälle där de gärna såg att kyrkan inte hade någon plats. Ansvarsförändringen skedde genom olika sociala reformer och lagstiftningar. Diakonins verksamhetsområde blev nu den enskilda församlingen, vilka också blev de nya arbetsgivarna istället för modershusen. Deras arbetsuppgifter var "kristen verksamhet" (Christiansson 2006:146) för barn, unga och gamla samt för andra vårdbehövande. Efter denna reform har diakonin knutits allt mer till församlingen och kyrkan. Sedan 2000 är diakon ett av kyrkans tre ämbeten (Brodd 2001).

Samhällets efterfrågan av kyrkan och dess arbete har ökat sedan välfärdssamhället har börjat spricka upp hävdar Fjordvik (2006). Framförallt vid katastrofer och större olyckor finns en efterfrågan. Fjordvik menar att det är viktigt att reflektera över hur kyrkan och dess diakonala arbete ska förhålla sig och hur samarbetet ska fungera med samhället.

De manliga diakonerna har tidigare genom historien haft en annan roll än kvinnor, speciellt under kring förra sekelskiftet. Rollen som manlig diakon bestod ofta av mer fysiska uppgifter och att vara ett ansikte utåt. De skulle stärka yrket och ge det tydligare profil. Männens ansågs klara av att ha en familj samtidigt som de arbetade som diakoner, vilket gjorde att de inte hade celibattvånget som diakonissorna hade (Christiansson 2006). Det manliga diakonatet uppstod som ett svar på att det fanns lite att göra för de män som ville arbeta i kyrkan men inte var kallade att bli präster. Detta var ett sätt att få männen att arbeta i kyrkan istället för att de skulle gå över till frikyrkorna, som växte mycket under slutet av 1800-talet (Christiansson 2006).

3.3.2 Svenska kyrkans riktlinjer för diakoni och dess ämbete

Enligt biskopsbrevet "Biskop, präst och diakon i svenska kyrkan" (1990) är diakonin en del av det tredelade ämbetet i Svenska kyrkan. De två andra är biskops- och prästämbetena. Där beskrivs de olika rollerna som att de har olika profil, men att deras uppgifter till vissa del kan täcka över varandras. Ämbetets betydelse här är ett tjänande ämbete som är till för församlingen, för att tjäna den med att visa på Guds ord och förvalta sakramenten.

Biskopsbrevet hänvisar till de församlingar som beskrivs i nya testamentet i bibeln och deras diakonala arbeten. De poängterar att diakonin är mycket väsentlig med en särskild uppgift att inspirera och stärka medkristna till "lyhörd medmänsklighet och uthålligt tjänande" (Biskopsbrevet 1990:27).

Tystnadsplikten är en del av diakonens yrkesvillkor, men den skiljer sig från prästens absoluta tystnadsplikt. Vad som gäller för diakonerna är sådant "som han eller hon därvid har fått veta under själavårdande samtal" (Kyrkoordningen 2008:66). Att vara diakon betyder att vara på de förtrycktas sida, att ge dem en röst, till exempel inför myndigheter. Rent praktiskt kan det innebära att en person som sagt något till en diakon under tystnadsplikt, kan lösa diakonen från det, så att diakonen ska kunna stötta den hjälpsökande på bästa sätt (Biskopsbrevet 2004).

3.3.3 Diakonins teologi

Diakoni i kyrkan är en del av kyrkans engagemang i samhället (Hansson 1999). En av grunderna i förståelsen av vad som kännetecknar diakoni, är ordet tjänande. Ordet kommer från grekiskan och "I den bibliska traditionen innebär diakonia tjänst för och med människor i nöd." (Att vara och göra diakoni 2007:2). Ordet diakoni har flera olika betydelser, såsom hjälp, bistånd och tjänande (Hansson 1999). I nya testamentet i Bibeln är framförallt Jesu tjänande en förebild för diakonin och det centrala för förståelsen av begreppet. De som skrev nya testamentet kunde ha använt ord som hade en mer auktoritär betydelse, men valde diakonia för att visa på att det var tjänande som var poängen, ett "självutgivande tjänande för andras skull" (Hansson 1999:22). Men diakoni gäller inte bara få utvalda utan alla kristna, en livshållning som "ett sätt att gestalta det kristna livet som omfattar alla troende" (Hansson 1999:22). I den tidiga kyrkan är diakoni även inriktad på att stödja de nödlidande i samhället. Hansson tar upp olika punkter som visar på vad diakoni är idag. En av dem är kyrkans sociala ansvarstagande, att stötta dem som är i både själslig och kroppslig nöd. Det kan ske genom att upprätta människor, ge dem självtillit.

Strandberg menar i artikeln "Diakonins kraftkällor – gemenskap och spiritualitet" (2005) att diakonin är sammanvävd med kyrkan. Diakonin utgår från och har sin stomme i kyrkans tro. Gemenskapen mellan Gud och människor är grunden för det arbete som bedrivs. För vem och varför ska arbetet bedrivas, kan behoven och nöden mättas? Svar på dessa frågor är inte enkla att ställa och frågan om vilken som är drivkraften i arbetet är viktig att reda ut. Strandberg (2005) menar att det måste finnas en motivation för diakonin som kommer inifrån, med en grund i personens kristna tro och människosyn.

De konkreta sociala insatserna, är en annan av dessa punkter, vilket innebär de insatser som är riktade mot de utsatta i samhället. Behovet av ömsesidighet betonas att det inte innebär att kyrkan och diakonin inte bara ska vara givare och de utsatta vara mottagare. Utsatthet är ett tillstånd som alla kan drabbas av, vilket innebär att alla kan hamna i en situation där stödbehov finns. Detta gör att förhållningssättet kan vara mer ömsesidigt. Diakoni handlar inte enbart om socialt arbete, utan är snarare ett förhållningssätt, ett tjänarideal menar Hansson (1999).

Stig Linde (1999) menar att de tre stora dimensionerna i det diakonala arbetet är dels det förebyggande, dels det omvårdande och det politiska/profetiska.

Genom att skapa mötesplatser för gemenskap med dem som annars riskerar att hamna i ofrivillig destruktiv ensamhet, förebygger den att människor hamnar i utsatta positioner.

Den omvårdande dimensionen är till för de som behöver hjälp på olika sätt, om de hamnat i kris, om de ej har resurser föra att klara sig och är marginaliserade.

Att arbeta politiskt eller profetiskt inom diakoni handlar om att se och påtala de orättvisor och destruktiva strukturer som kan finnas i samhället. Kritiken måste komma fram, trots att det kan vara jobbigt. Det handlar om att ge en röst åt de svaga och utsatta grupperna i samhället.

Göran Tesfai Skoglund (1999) går in lite djupare på det profetiska uppdraget som är en del av diakonin. Skoglund menar att en av diakonens uppdrag är att vara en förebild för barmhärtighet i samhället och i kyrkan. Att förmedla bilden av hur verkligheten ser ut i samhället och visa upp de för de arbetar i kyrkan. Detta är viktigt för att förstå hur olika människor har det. Detta trots att det kan vara svårt att vara profet i det egna sammanhanget. Att påtala orättvisorna i samhället för politiker och allmänhet är också viktigt enligt Skoglund (1999) då det annars finns risk för försämrade villkor för de som har det svårast ställt och att klyftorna mellan rika och fattiga ökar allt mer.

3.4 Begreppet stöd i psykosocial kontext

Enligt Bernler/Johnsson (2001) används *stöd* av de allra flesta som arbetar med socialt arbete eller psykoterapi som hjälpare. Begreppet har ibland också setts som en metod som får användas som en sekundär lösning om inte andra metoder fungerar. Enligt Lennéer-Axelsson/Thylefors (1999) kan stöd användas för att ge en person mod att våga ta initiativ, utforska sig själv och våga gå vidare i livet, att pröva nya förhållningssätt. Stöd kan även användas för att avlasta skuld hos klienten. Stödet kan ses som förståelse och värme genom inlärningspsykologins positiva förstärkning.

Forskningen kring arbete med "socialt stöd" började på 1970-talet (Bernler/Johnsson 2001). Ulla-Carin Hedin (1994) har i sin doktorsavhandling, utkristalliserat fyra olika sorters stödformer. De olika stödformerna är *emotionellt stöd*, *kognitivt stöd*, *konkret stöd* och *Nätverksstöd*. Stödtypen som behöver användas för olika personer och tillfällen varierar beroende på vad som gjort att behovet finns (Lennéer-Axelsson 2004).

Socialt stöd kommer från personer i det närmsta nätverket kring individen. Forskningen visade att det är effektivt för att stärka psykisk och fysisk hälsa, förutsatt att stödet är utformat som stödjande handlingar och att individen själv anser att det är stöd som ges. Vad som är stödjande handlingar är olika sätt att förmedla problemlösning. Det är kognitivt, som exempelvis kan vara att hjälpa individen att förändra sitt tankesätt och det är det instrumentella och emotionella stödet, som exempelvis kan vara stödjande samtal eller hjälp med materiella resurser. Stöd kan användas i mindre grupper och i enskilda kontakter med en klient/patient.

De två grupper som täcker större delen av metoder inom stödarbete är:

- I. "Metoder som hjälper klienten att avbörda sig något negativt.
- II. Metoder som syftar till att ge klienten något som saknas."

(Bernler, Johnsson 2001:237)

Stöd används bland annat i missbruksvård och vid depressioner (Lennéer-Axelsson/Thylefors 1999). Stöd som ges kontinuerligt, trots misstag och tillbakagångar i utvecklingen hos klienten, ses ofta som mycket positivt. Stöd har som mål att stödja utveckling hos individen och stärka dennes självkänsla och livskvalitet. Detta kan ske genom att ge stöd för att befästa redan gjorda framsteg eller ge stöd på ett sådant sätt att klienten kan klara av att göra framsteg

i sin utveckling. Det kan vara svårt att ge stöd på ett bra sätt. Enligt Lennéer-Axelson/Thylefors (1999) finns det risker som är viktiga att uppmärksamma, såsom att klienten kan fastna i relationen, att bli fast vid behovet av att få stöd. Risken att stanna i utvecklingen och tillväxten finns också, då det krävs utmaningar för att växa. Stödet kan vara något som känns tryggt och det kan vara enklare att välja det istället. Det kan även vara problematiskt för personen som arbetar med stöd. Att själv våga släppa tryggheten och istället våga utmana. Lennéer-Axelson/Thylefors (1999) menar att det är viktigt att stödjaren är trygg i sig och får hjälp genom handledning eller annat stöd som terapi.

Den yttre verkligheten påverkar den inre och tvärtom. Flera stödforskare och författare i socialt arbete framhåller värdet av denna hjälpkombination. Det är också detta som särskiljer psykosocialt arbete från psykoterapi (Lennéer-Axelson/Thylefors 1999), inom det senare behandlingsområdet arbetar man företrädesvis enbart med samtal i olika former.

4. Resultat och analys

För att försöka förstå hur diakonerna som intervjuats tänker kring sin roll som diakoner och hur de arbetar socialt, kommer här nedan en redovisning och analys av det material som insamlats via sju intervjupersoner. Uppdelningen har gjorts i de teman som tidigare presenterats. Varje tema belyses genom olika representativa citat från intervjumaterialet och avslutas med analys och tolkningar utifrån de teorier som valts. Jag gör också personliga reflektioner i förhållande till resultatet.

Valet att mer övergripande teman och sedan använda underteman har gjorts för att göra analysen tydligare och mer lättöverskådlig.

4.1 Socialt arbete

4.1.1 Socialt arbete inom diakoni och dess ansvarsfördelning

Socialt arbete är en viktig del av det diakonala arbetet. Skillnaden och gränsen mellan det som är offentligt socialt arbete och diakonalt arbete är, som redan framhållits, svår att tydligt särskilja för samtliga intervjuade.

Ibland är det svårt att särskilja, tycker jag, det diakonala och sociala. Det går hand i hand.

(diakon från fattig förort)

Om det kallas socialt arbete? Om jag hade jobbat på socialbyrån hade jag sökt fonder och det gör jag i kyrkan också...

(diakon från fattig förort)

Om man tittar på mitt arbete, vad är inte socialt arbete?

(diakon från rik förort)

Rollen som stödare åt de svaga grupperna i samhället är kännetecknande för diakonerna. Det är inte kontexten, i vilken församling de verkar i, som är avgörande för om det finns sociala problem eller inte. Skillnaden ligger i vilka problemen är och på vilket sett de uttrycks. Församlingar som ligger i mer segregerade områden, i fattigare stadsdelar, betonar problematiken kring församlingsbor som lever med missbruk, utslagenhet, ensamhet och fattigdom medan informanter från rikare stadsdelar eller områden talar mer om ensamhet och om fattiga pensionärer.

I andra fall kan det vara utslagning. Pappa i fängelse och mamma prostituerad. Det finns barn som har det så.

(diakon från fattig förort)

Vi har en hel del riktigt fattiga pensionärer. Det är mycket månad kvar när månaden är slut. De har inte så att de kan köpa mat de sista dagarna. Mycket sådant som tandläkarräkningar, de har inte råd att lösa ut medicin på apoteket, behöver glasögon, behöver kanske specialskor och sådana saker.

(diakon från rik förort)

Två av diakonerna från de fattigare förorterna beskriver hur de bland annat hjälper till med matinköp. Det kan vara om de kommer och inte har några pengar kvar och väntar på barnbidrag eller om de saknar ett personligt nätverk eller familj som kan hjälpa dem med olika handlingar.

Typiskt socialt arbete är att hjälpa en ensamstående mamma att storhandla någon gång emellanåt.

(diakon från fattig förort)

Innerstadsförsamlingarna har en problematik som verkar vara en blandning av de fattiga och de rika förorterna med både ensamhet och missbruksproblematik.

Man kan gå med till doktorn eller man kan köra någon till alkoholkliniken är såna här saker som alltid ingår.

(diakon från innerstad)

Arbetet bedrivs på olika sätt och fokuserar på olika områden. Skillnaden är bland annat beroende på diakonernas egna intressen och kunskaper och i vilken sorts område de arbetar i. Målet med arbetet är tydligt, att stödja människor i utsatta positioner vilket alla diakonerna är överens om.

Jag kan se att det är många ensamma äldre, ensamstående mammor med ett eller flera barn, arbetslösa, människor som hamnat i någon form av missbruk. Sedan är det människor med dålig självkänsla. Det är väl de som jag mötet mest i min tjänst.

(diakon från fattig förort)

Hur stödet ser ut skiljer sig dock åt. En del som alla informanterna arbetar med, är samtal och det emotionella stödet. Hur samtalskontakten uppstår och syftet skiljer sig dock därmed åt. Ingångarna är många. De informanter som arbetar mycket med fonder, egna och övriga fondansökningar, berättar att ansökningarna kan vara en start till en länge samtalskontakt. Andra berättar att vårdcentralen skickar människor som de anser vara i behov av samtal rörande existentiella frågor till diakonen för samtal.

Merparten tycker jag nog kommer via vårdcentralen. Och vi har den förmånen att vi erbjuda samtalen gratis.

(diakon från rik förort)

Ansvarsfördelningen är något som alla informanterna talar om. Vad är det som samhället ska ta ansvar för och vad är det som diakonerna och kyrkan ska ta ansvar för? Detta gäller inte bara mellan kyrka och olika myndigheter utan ansvarsfördelning och samverkan är en i högsta grad aktuell problematik inom hela vården och omsorgen, till exempel skola/barnpsykiatri, psykiatri/socialtjänst för att nämna några. Samverkan har som ett led i detta blivit ett honörsord (Axelsson 2007) och något som arbetas med intensivt för närvarande.

Det råder en viss osäkerhet bland flera av informanterna över ansvarsfördelningen medan de är helt överens om att de inte vill ta över socialtjänstens del av att dela ut socialbidrag.

Jag skulle inte vilja ha en utveckling där det inte är så att den allmänna välfärden ligger på samhällets ansvar. Jag skulle inte vilja att det blir som i delar av Europa, att det är kyrkan som tar över mer och mer, för att fler och fler faller emellan. Den utvecklingen längtar inte jag efter. Jag vill att man som boende i Sverige ska känna sig trygg med att det finns nånstans att vända mig om jag hamnar i en utsatt situation.

(diakon från rik förort)

Informanterna från de olika stadsdelarna i Göteborg menar att de fått direkt och indirekt människor skickade till sig från socialtjänsten. Personerna som kommit via socialtjänsten är till exempel de som sökt bidrag för räknningar och skulder, har betalat och sökt stöd för det i

fel ordning enligt socialtjänstens stadgar. Det kan också vara att de behöver mer ekonomiskt stöd fast deras inkomster redan ligger över socialtjänstens norm och då blivit hänvisade till kyrkan.

Och då undrar man ju om människan är till för systemet eller tvärtom? (diakon från rik förort)

Flera av informanterna nämner att det har blivit svårare för människor att få hjälp från socialtjänsten, då den har blivit tuffare i sina beslut och oftare avvisar hjälpbehov.

Det är ofta så att socialtjänsten skickar dem hit. Ibland ifrågasätter jag om de borde det. När de säger att ”vi kan inte hjälpa de här personerna”. Där menar jag att om man är socionom i botten så vet man vad de har rätt till att få och vad har socialtjänsten skyldighet att hjälpa med. Det är inte alltid ens de gör de, vad det står i lagen att de ska göra. Jag har inte så mycket att sätta emot där. Får läsa in mig på varje enskild grej och det hinner jag inte.

(diakon från rik förort)

Det händer ibland att socialsekreterarna faktiskt skickar hit personer, för att det har blivit tuffare när det gäller deras regler, att de inte får gå över normerna. Då skickar de hit dem.

(diakon från innerstadsförsamling)

Det är mer att kanske att försöka begränsa, t ex socialtjänsten. När dom ber om våra tjänster kan det bli för mycket. Dom vill gärna lägga över, särskilt då om det gäller ekonomi.

(diakon från fattig förort)

Analys och reflektioner

Det sociala arbetet som bedrivs av informanterna är mångfacetterat. Payne (2002) menar att det sociala arbetet är ett svar på samhällets struktur. Informanterna menar i denna studie att deras arbete berör flera grupper av människor i samhället som har behov av stöd. Delar av arbetet som bedrivs av informanterna ligger nära det som även bedrivs av socialtjänst och kuratorer, som till exempel ekonomiskt stöd samt kris- och stödsamtal. Likheter finns det flera, men de är måna om att inte ta över socialtjänstens ansvar, utan snarare öka samarbetet med kommunen och socialtjänsten och klargöra de olika rollerna. Om det går att öka samarbetet och ta vara på varandras resurser på ett bättre sätt, leder det förhoppningsvis till att fler personer som behöver stöd och hjälp, kan få det.

Hur det diakonala och sociala arbetet skiljer sig åt menar Jeppson (2001) gestaltas i Svenska kyrkan framförallt i och genom diakonin. Alwall (2002) menar att det sociala arbetet kallas diakoni när det befinner sig i en religiös kontext.

Informanterna ger en bild av deras arbete som är centrerat till de utsatta grupperna i församlingen. Arbetet sker utifrån kyrkan som grund men rör sig mycket nära det sociala arbete som bedrivs av myndigheter och andra ideella organisationer.

Flera av informanterna uttrycker det som att det är svårt att säga vad som är vad. Socialt arbete är en stor del av diakonin, samtidigt som diakoni innefattar andra delar.

En del av arbetet kan beskrivas genom begreppet stöd. Bernler/Johnsson (2001) beskriver det utifrån att det handlar både om emotionellt stöd och resursmässigt stöd. Lennér-Axelsson/Thylefors (1999) beskriver stödet som förståelse, värme och inlärningspsykologins positiva förstärkning. Det stödet som ges av diakonerna passar bra in på stödteori och på hur

den används. Stödet har som mål att stödja utveckling hos individen och stärka dennes självkänsla och livskvalitet.

Stödet som ges inom diakonin tror jag är väsentligt. Personer som behöver stöd i ensamhet eller utslagenhet kan få det genom diakonerna.

Meeuwisse (2000) beskriver problematiken om hur socialt arbete ska definieras. Jag tror att ämnet socialt arbete är så svårt att definiera på bara ett sätt, på grund av att de människor som är i behov av socialt arbete och stöd är just människor. Människor är olika varandra och befinner sig i väldigt olika kontexter, vilket ger att arbetet måste se olika ut och till viss del ha olika utgångspunkter för att kunna nå människan.

Vem som ansvarar för det sociala arbetet har sedan 1800-talet, då det sociala arbetet som vi ser idag grundlades, varit omdiskuterat (Payne 2001, Meeuwisse 2000, Howe 2000). Det finns fortfarande idag frågor kring vem det är som ansvarar för enskilda individer. Informanterna berättar om personer som faller igenom det nät som samhället ska ansvara för att hålla upp. Flera framför också att samhällsklimatet, inklusive det ekonomiska klimatet, hårdnat och att en effekt av detta är de människor som skickas från socialtjänsten till diakonerna, en utveckling som diakonerna är kritiska mot.

Huruvida det är samhällets socialarbetare eller kyrkans socialarbetare, som Brodd (1999) kallade diakonerna, som ska hjälpa personer som står utanför det vanliga samhällssystemet med ekonomin diskuteras av en del av informanterna. Men de är alla överens med Bodin (2002) om att de inte vill tillbaks till de ansvarsfördelningar som fanns i Sverige på 1800-talet, då kyrkan och andra frivilligorganisationer hade huvudansvaret för att stödja de fattigaste.

4.1.2 Samtal och ekonomiskt stöd

Att erbjuda samtal och att kunna hjälpa de som kommer med ekonomiska problem att söka pengar ur fonder är två av de stora arbetsuppgifterna som diakoner arbetar med. Flera av informanterna tycker att Samtalet är en av deras viktigaste arbetsuppgifter.

Hur man kan gå tillväga i samtalet och att man kan upprätta och hjälpa en annan människa. Det berör mig verkligen på djupet. Jag längtar efter det goda samtalet.
(diakon från fattig förort)

Jag tycker det är jätteviktigt med enskilda samtal och går ut ganska mycket med det och informerar, går ut och gör reklam för det. Jag berättar att här finns det möjlighet att få komma och prata med någon som har tid att lyssna och det kostar inget.
(diakon från rik förort)

Åldern bland som söker enskilda samtal är skiftande. Majoriteten är mellan 20-60 år enligt flera av informanterna.

Det är en hel del yngre, nej alla åldrar. Färre äldre människor. Sedan har vi också samtalsgrupper dit vi inbjuder sörjande.
(diakon från rik förort)

Men samtal med yngre och pensionärer förekommer också. Då diakoner har tystnadsplikt kommer många och berättar saker i förtroende. En av informanterna berättar hur det stundtals kan vara problematiska val att göra.

Sedan är de självmord bland ungdomar. Många frågor som man inte bara kan springa ifrån. Jag har fått förtroende som jag kanske inte kan berätta om hur som helst. Man måste handskas med det förtroendet som den här människan har gett mig. Då är det inte säkert att jag ska rusa iväg på en gång. Det finns de som säger att om det kommer en ungdom som säger att de ska ta livet av sig, så ska man direkt säga det till föräldrarna. Ja, det får man bedöma från gång till gång. Det kan bli världens största grej eller världens största miss, så det är väldiga balansgångar man har att tampas med. Hur gör man i vissa situationer? Det kan vara att hur man än gör så blir det fel, men på nåt sätt får jag välja något av dem. Då väljer jag kanske att inte säga det till hans eller hennes mamma, utan jag väljer då att den här pojken eller flickan känner att den kan gå till mig och veta att det inte förs vidare. Då tänker jag att det är bättre att ha den kontakten. För fattar den ungdomen att jag säger det till dens förälder så kommer den inte att komma tillbaka. Det är väldiga balansgångar.

(diakon från fattig förort)

Två av informanterna berättar om hur deras rum är speciellt anpassade för att kunna ha samtal, dels genom att dörren hos en av dem är ljudisolerad, men även att möbleringen är speciellt anpassad för samtal.

Samtal är min huvudsakliga uppgift. Det är därför mitt rum är utformat som det är.

(diakon från fattig förort)

Ja. Jag har rätt mycket samtal, stödsamtal. Tre till fyra i veckan i alla fall.

(diakon från fattig förort)

I flera av de församlingshem där kontoren är för små för att kunna ha plats för samtal, finns det andra rum som är skapade för att erbjuda ett bra samtalsklimat.

Vad personerna kommer och talar med informanterna om skiftar. Flera av dem betonar att det inte behöver vara samtal som rör det kristna livet eller frågor kring religion utan att det kan vara existentiella frågor eller om personer har hamnat i någon slags kris.

Men sedan har jag enskilda samtal också. Merparten kommer via vårdcentralen.

Det har sedan länge funnits ett samarbete med vårdcentralen. Jag tycker att det känns bra att vi har läkare som har en helhetssyn, som kan se ett helhetsperspektiv på människan. ”Ja, du har den här sjukdomen och du ska få den här medicinen, men du kanske också skulle behöva ha någon att prata med.” Då har de en kurator men ibland ser de att det handlar mycket om existentiella frågor eller kanske mer att man drabbats av sorg. Då berättar de att det finns diakon, inte så att de tvingar på dem, men att det finns en möjlighet.

(diakon från rik förort)

Och jag tror att alla människor har behov av att tala om livsfrågor. Och livsfrågor som jag ser det kan aldrig i förlängningen utesluta frågor om tro och existens. Men när i samtalet det kommer in, det är inte jag som styr.

(diakon från rik förort)

Många samtal kan bli utan detta, alltså andliga ting. Men egentligen så tänker jag att vi pratar om den här världen och allt som berör oss är egentligen andligt. Allt är viktigt. Det var ju såhär med dom här förutsättningarna Gud skapade oss.

(diakon från fattig förort)

Ekonomi spelar en roll i samtalen också. Flera av informanterna ser det som en verkligt stor fördel att de kan erbjuda gratis samtal.

Och vi har den förmånen att vi erbjuda samtalen gratis. För vi i svenska kyrkan har fortfarande råd med det och vi behöver fortfarande inte fråga om de är medlemmar i svenska kyrkan. Men om de frågar vad det kostar så brukar jag säga att tack vare att vi har medlemmar som betalar medlemsavgift som gör att vi kan ha den här verksamheten till alla, men det kan ju leda till att i framtiden, att man framtiden måste säga att vi kan inte erbjuda det här gratis.

(diakon från rik förort)

Men nej, jag vill inte ta betalt för det som kyrkan kan erbjuda gratis. Och till de människor som inte har råd att betala. Det är dom som ska kunna få den här möjligheten. Och det är en väldigt stark drivkraft för mig att göra det jag gör.

(diakon från rik förort)

En annan sorts samtal är den som sker genom telefonsamtal. Dels genom att de har regelbunden telefontid men även att de ringer upp om en person talar in meddelande på deras telefonsvarare.

På telefontiden kan det hända allt mellan himmel och jord.

(diakon från innerstadsförsamling)

Anledningen till att människor ringer kan vara väldigt olika. I församlingar som arbetar mycket med fonder, kan många av samtalen inledas med samtal kring att det är svårt med att få ekonomin att gå ihop. Det är också vanligt med mammor som har barn med psykisk ohälsa, som vill ha råd och stöd.

Sökandet av fonder är, eller har varit, en del av arbetet för alla informanterna.

Fondansökningarna blir fler kring december och inför sommaren. Skillnaden mellan de olika församlingarna som arbetar med fonder ligger i att förorterna har inga eller väldigt lite pengar att söka från egna fonder eller kapital. De söker i generella fonder, både kyrkliga men även andra fonder. Innerstadsförsamlingarna har egna fonder i församlingarna som kan betalas ut till sökande. Detta leder till att de arbetar mer med fonder än i de övriga församlingarna. En av informanterna tar upp problematiken som kan uppstå med att ha pengar som ska delas ut.

Om jag gav mycket till den första så har jag kanske inte något till nästa. Ja, det är ett jättekonstigt system. Och dels kan jag märka att de kan lägga hinder i mötet. Om man inte får pengar, kan man då inte ha kontakt med mig?

(diakon från rik förort)

Informanterna berättar hur de tänker kring utdelandet av fondmedel, till vem som de ska gå till och hur mycket de ska få.

Det är också jättesvårt. Jag tackar ibland för att jag har den bakgrunden jag har. Jag har fattat så många beslut och fattat så många bedömningar i mitt gamla arbete. Jag vet att varje bedömning är unik och det kan se likadant ut på pappret i men det är något som... Jag sover gott på nätterna även om jag inte är rättvis.

(diakon från innerstadsförsamling)

Två av informanterna berättar att de har en grupp som de kan få stöd ifrån när de gäller större utbetalningar från fonder. De olika "fondgrupperna" består av andra personer som är insatta i

hur församlingens fondmedelsarbete fungerar. De används som en referensgrupp och stöd. Informanterna berättar att de kan rådfråga dem i frågor kring hur de ska göra med fondansökningar, utan att ta upp personuppgifter då de är noga med sekretessen kring konfidenterna. En av informanterna säger angående hur arbetet upplevs med fondgruppen:

...skönt att ha.

(diakon från innerstadsförsamling)

På vilket sätt arbetet med fondarbete utförs diskuterar de olika informanterna.

Vi har varit hos socialen, kronofogden, budgetrådgivare för att kunna hitta någon som vi skulle kunna hjälpa, lite större, typ en barnfamilj eller så. Men vi hamnar nästan alltid där att vi hjälper människor att hålla sig över vattenytan ändå.

(diakon från innerstadsförsamling)

Sedan på vilket sätt man ska hjälpa ekonomiskt. Det kan man diskutera. (diakon från fattig förort)

Det är inte säkert att hjälpa till och lösa ett ekonomiskt bekymmer, behöver betyda att kyrkan ska bistå med pengar. Ibland kan det handla om att man går igenom ekonomi; hur ser dina inkomster och utgifter ut.

(diakon från rik förort)

Informanterna från förorterna beskriver att de på olika sätt begränsar arbetet med fonder då det bara är en del av arbetet, trots att behovet ofta anses vara stort.

...för vi kunde hålla på med fonder på heltid, så mycket efterfrågas det.

(diakon från fattig förort)

Några av informanterna ser på fonder och att de kan hjälpa till ekonomiskt som något som är viktigt och till viss del positivt.

Det är tvådelat. Finns det pengar som människor vill dela ut till andra människor som har det dåligt i vår församling, då ska vi göra det. Så kan jag se det.

(diakon från innerstadsförsamling)

Diakonin, är för mig väldigt mycket att söka fondmedel, vilket inte är roligt, men det känns som en viktig del att inrikta sig på hela människan. Ofta är det så att när man har en depression eller något av liknande slag, så är kanske ekonomin inte det man tänker på i första hand. Så rullar det på, så kommer man ner i svackan och kanske kommer till kronofogden. Då blir det viktigt att man inte nonchalerar det, negligerar det (... ekonomin, mitt tillägg).

(diakon från fattig förort)

Tanken om att kunna hjälpa hela människan, inte bara med frågor kring existentiella frågor, utan även hjälp med att klara av det dagliga livet, det dagliga brödet, med till exempel att köpa mat, är andra delar som påverkar att några av informanterna anser fondarbetet som angeläget.

Men den sociala biten är viktigast just nu. Och har man inte mat, och kan man inte betala sin hyra så kommer det högre upp på... Det är det som är behovet just då. Och det går inte att bortse från det och börja prata om andra saker. Men när det är löst, om man kan vara med på något sätt och hjälpa till och lösa det.

(diakon från rik förort)

Informanterna som söker fonder till sina klienter gör det inte för generell försörjning och som ersättning till socialbidrag utan som komplement för att kunna ge de sökande en möjlighet att klara sig ur en ekonomisk krissituation eller att få en extra guldkant. Det kan exempelvis vara för att göra en kortare resa, betala ett läger eller att ge den sökande möjligheten att äta lite extra gott någon gång.

Analys och reflektioner

Som framgått ur de intervjuades svar så är personliga samtal och hjälp med ekonomi två stora delar i diakonins sociala arbete, dels emotionell hjälp och instrumentell/praktisk hjälp.

Bodin (2002) tar upp problematiken kring att en person både arbetar med hjälpsökandes ekonomi och själsliga status, något några av informanterna pekat på som problematiskt. Där hävdar Bodin att det lätt kan bli en sammanblandning av de olika rollerna, diakonens roll som själasörjare och diakonens roll som ekonomisk stödjare. Vill konfidenterna ha samtalen för att de så fall kan bli "berättigade" till ekonomiskt stöd eller är de där för att de behöver samtalskontakten också? Samtidigt finns en annan sida, då några av informanterna snarare ser det som att det är konstruktivt att de kan bidra med den ekonomiska delen, för att människan som kommer och söker hjälp dels har behov av mat och hjälp att betala räkning för att slippa komma till kronofogden och att dels vara i behov av samtalsstöd. Den yttre verkligheten påverkar den inre och tvärtom. Flera stödforskare och författare i socialt arbete framhåller värdet av denna hjälpkombination. Det är också detta som särskiljer psykosocialt arbete från psykoterapi (Lennéer-Axelsson/Thylefors 1999). Inom det senare behandlingsområdet arbetar man företrädesvis enbart med samtal i olika former.

Fonder kan ses som ett stöd som ges materiellt. Detta är enligt Bernler och Johnsson (2001) en del av det stödet. Det påverkar i sin tur även det emotionella stödet. Informanterna diskuterar på vilket sätt de ska förmedla fondmedel och på vilka sätt det hjälper deras konfidenter.

Samarbetet med kommunens sociala arbete och socialtjänstens utdelande av socialbidrag ses på olika sätt av informanterna. Det är flera som uttrycker att socialtjänsten har blivit hårdare och att de som förut klarat sin ekonomi numera kommer till kyrkan för att klara sin ekonomi. För att underlätta fondansökningar och ekonomiskt stöd via kyrkan, skulle ett alternativ vara att det fanns en central fondansökningsenhet bestående av diakoner och budgetrådgivare, som Bodin (2002) föreslår skulle kunna inrättas. De flesta av församlingarna som har egna fondmedel har även grupper, där de kan diskutera hur pengarna skall förmedlas och fördelas. Detta tror jag själv är ett bra sätt för att minska pressen i samband med enskilda beslut. Andra faktorer som verkar underlätta för dem som arbetar mycket med fonder är hur deras arbetsbakgrund ser ut. Jag tror att det måste vara lättare att arbeta med hur fonder ska fördelas om personen som ansvarar för det, har erfarenhet av det sedan tidigare. Tydliga direktiv och ledning för hur man ska hantera arbetsuppgiften tror jag också skulle underlätta för detta arbete.

Att arbeta med både det ekonomiska och det som rör det inre, själslivet, tror jag kan vara både bra och dåligt, beroende på hur personerna kan skilja på dem alternativt kombinera dem. Att ha en djupare samtalskontakt med en person som är mer eller mindre beroende av de ekonomiska bidragen, kan bli svårt. Då tror jag det är ytterst viktigt att vara tydlig med

gränser. I grunden tror jag dock att det kan vara mycket positivt att kunna hjälpa en person ekonomiskt.

Om konfidenten saknar mat eller bostad, är det svårt att fokusera på något annat. Den humanistiska psykologen Abraham Maslow hade en devis för sin välkända behovstrappa: ”Man kan aldrig ge Beethoven till en som behöver bröd”, det vill säga man måste satsa på grundbehoven först (Lennéer-Axelsson 2007).

4.2 Diakoni

4.2.1 Utformningen av diakonin

Under denna rubrik har informanternas tankar och svar på hur det diakonala arbetet utformats samlats.

I ett föregående kapitel har fondmedel och pengarnas betydelse beskrivits. Men diakoni är mer än det.

Ordet diakoni är övergripande. En människa kan vara rik men inte fungera socialt, har kanske svårt att få vänner. Då kan det vara diakonalt att slussa den människan in i andra gemenskapsformer. Då behöver det inte vara pengarna.

(diakon från fattig förort)

Informanterna är ense om att diakoni är en viktig del av kyrkans arbete.

...för jag tycker att diakonin måste genomsyra allt kyrkans gör.

(diakon från rik förort)

Mötet med människan är kärnan i det diakonala arbetet, betydelsen av att se människorna som de möter i tjänsten som vem som helst, som har ett värde.

Jag tänker först och främst att möta en annan medmänniska. ... Jag tänker, när jag möter en annan människa, att man kommer ofta till diakonin för att man på något sätt är i ett utsatt läge ...jag försöker verkligen att inte tänka på utsatta grupper eller utsatta personer, utan jag tänker mer utifrån utsatta positioner... Det kunde faktiskt varit jag om jag haft andra omständigheter. Alla kan drabbas på olika sätt. Min ambition är att detta är min medmänniska, och att det kunde varit jag.

(diakon från fattig förort)

Att skapa dessa mötesplatser är en annan väsentlig uppgift för diakonin.

Jag tycker det är diakoni, att erbjuda mötesplatser där man kan äta och visa omsorg. Se människor. Det är diakoni i ett nötskal höll jag på att säga.

(diakon från fattig förort)

En annan central del i arbetet är mötet, att möta hela människan. Flera av informanterna räknar med att människan är i behov av tillgång till mat och husrum men även den andliga dimensionen är viktig.

Dagarna är inte lika varandra. Jag behöver inte fundera på om jag har en uppgift att fylla här utan det gäller bara att ha kämparglöden och möta människor på ett bra sätt. Det tror jag är viktigt, mötet. Det är något som är viktigt för mig.

(diakon från fattig förort)

Att ge både kroppen och själen näring, det är diakoni för mig. Omsorgen om nästan. Det är inte den här kanske, väldigt avancerad verksamhet, utan det är den här närheten till att bry sig om, att fråga om barn och barnbarn. Hur det har gått med olika läkarbesök. Det vardagliga är diakoni. Man går med en bit på vägen.

(diakon från fattig förort)

Det handlar om omsorg. Jag har jobbat i annat människovårdande yrke innan och det handlar också om omsorg men, men det handlar om att få människan att gå vidare i livet och stötta på olika sätt. Gå in med olika redskap, för att de ska kunna gå vidare. Jag känner bara att detta är, att jobba med diakoni, bara en fortsättning. Jag har bara gått ett steg till. Och nu känner jag mycket mer än tidigare att nu finns det en dimension till. Sen om jag inte pratar om Gud i mina möten så finns han alltid med. Så det är den stora skillnaden. Med omsorgen, det är jätteviktigt tycker jag.

(diakon från innerstadsförsamling)

Några av informanterna poängterar att grunden i synen på diakoni kommer från Gud och Jesus.

Vadhelst du gjort med någon av de minsta, det har du också gjort mot mig, säger Jesus. Att se Jesus i varje medmänniska.

(diakon från fattig förort)

Diakoni för mig är att kyrkan med Jesus som förebild och driven av Guds kärlek, ska finnas till för människor som befinner sig i utsatta situationer och för deras skull, utan någon baktanke att det måste leda till att därmed blir kristen och börjar gå i kyrkan. Utan man gör det enbart utifrån den människans behov och för att hjälpa den människan att själv hitta sätt att hantera sitt liv och ta sig ur den situationen.

(diakon från rik förort)

Begreppet omsorg är ett tema som kommer upp i flera intervjuer som beskrivande för vad diakoni är för informanterna. Omsorgen om de personer som är i församlingen.

Ja det var alltså jättesvårt. Men något som jag spontant känner när du frågar är, det är, jag tänker Omsorg. Det är det första jag tänkte på. Omsorg om människan i den situation som hon är. Det kan variera. Det kan variera från det mest tragiska och krissituationer, till att sitta och hålla någon i handen på långvården. Allt däremellan. Ja, omsorg tycker jag är ett jättebra ord. Omsorg om mina, våra medmänniskor.

(diakon från innerstadsförsamling)

Lyhördheten är ett annat tema som några av informanterna ser som viktigt för rollen som diakon.

Det är typiskt att en diakons uppgift, att inte döma utan ta reda på genom att umgås och vara lite lyhörd.

(diakon från fattig förort)

Man kan inte nischa sig på något, man får vara väldigt lyhörd, samtala, lyssna på människor, att det finns någon som har tid.

(diakon från rik förort)

Det vardagsnära är viktigt för några av informanterna.

... att dela människors liv i svårigheter och på nåt sätt komma med hopp eller ljus. Det kan vara tron, bönen eller att jag gör något eller det kan också vara att jag umgås. Det svåraste tror jag är inte att fixa för folk utan dela livet med människorna. Så när jag umgås med de människor som kommer hit och söker hjälp, så naturligtvis kommer de för att jag är diakon här, men jag försöker att tvätta bort så mycket som möjligt av ”det här med klient och dom”. Det är en församling och vi jobbar i församlingen. Och de är församlingsmedlemmar, de är vänner. Men ändå det här lite att krypa under skinnet på människan, att lära känna varandra, inte bara fixa, inte bara ordna.

(diakon från fattig förort)

Genom att få tid och kunna reda ut delar av sin egen problematik, kommer de hjälpsökande tillbaka i sin tur och är med och stöttar andra. Informanterna berättar om hur de leder dem en bit på vägen.

De som fått mycket tid för samtal, det behöver inte vara bara vara genom mig utan även genom de andra som är här, jag är den som är satt här att verkligen med avsatt tid för att lyssna. En sån person ser jag ofta blir frivilligarbetare och ofta ger de tillbaka till andra som de möter. Man blir nyfiken, man vill veta mer, man vill gå med i en grupp...

(diakon från fattig förort)

Ja, det är lite det här, att synliggöra de diakonala perspektiven på evangelierna, om det är väsentligt och det tycker jag, Matteusevangeliet 25 kapitel. På något sätt vill församlingen att vi alla har gåvor, vi alla har funktioner. Så förutom att jag skulle ha en speciell tjänst inriktad på att hjälpa och stödja andra, så ska jag också skickliggöra de här människorna som är med i gemenskapen att göra detta. Så det är tvåfalt, jag gör men jag ska också underlätta för andra. Gå före, kommer det svåra fall så får jag ta hand om det. Den här kyrkan bygger väldigt mycket på detta. Väldigt enkelt ord, umgås.

(diakon från fattig förort)

På frågan om hur informanterna tror att diakonin har påverkats av att det mest varit kvinnor som jobbat i yrket och om det finns någon skillnad mellan det kvinnor och män som diakoner svarar de på lite olika sätt. Frågan är inte entydig men flera framhåller också att det är mer frågan om personlighet och så kallad manligt-kvinnligt finns sida vid sida inom en person.

Vi har både mycket kvinnligt och manligt inom oss. Jag som person är kvinna. Ja, det är klart att på nått sätt att det kan påverka. Jag har ändå tillgång till mina manliga sidor. Vad är då manligt och vad är kvinnligt?

(diakon från fattig förort)

Det kvinnliga är på ett sätt, ibland i alla fall, mjukare och mannen är kanske lite hårdare. Ungefär som fågeln som puttade ur ungarna ur boet, medan kvinna kanske är mer den som håller om sina barn. Men det kan vara både ock. Det är svårt med manligt och kvinnligt. Jag tror att kyrkan behöver både ock.

(diakon från fattig förort)

...diakonen som var man och kyrkoherden som var man, de spelade i en annan division. Det kände jag faktiskt, de var mer på samma nivå på nåt sätt. ...

Det beror inte bara på man eller kvinna utan på person.

(diakon från innerstadsförsamling)

Det är ett omvårdande yrke, som det överhuvudtaget är stor övervikt på kvinnor inom.

(diakon från fattig förort)

Jag vet inte om det handlar om manligt eller kvinnligt, det handlar kanske mer om personlighet. Att man är människa, vet inte riktigt vad det innebär konkret. Det är två kön och jag tror att det finns en poäng med det. Att båda behövs, inom alla yrken

(diakon från fattig förort)

Informanterna berättar om sin frihet att utforma tjänsten ofta är ganska stor, vilket påverkar valet av hur arbetsuppgifterna utförs.

Jag fick väldigt stor frihet att utforma arbetet och det har inte bara diakonen utan det fick alla anställda. Det hade den positiva effekten att vi kände att vi jobbade under frihet med ansvar förstås. Och att man har en glädje, en väldigt kreativ glädje. Man jobbar ju ofta med det man tycker bäst om.

(diakon från fattig förort)

De bestämmer ramarna. Kyrkorådet bestämmer inte med vem jag umgås med eller med hur jag jobbar. Jag har ett fast veckoschema, jag har 40 timmar jag ska göra. Man gör ju en ram på något sätt. Jag har en arbetsledare. Ramen har kyrkorådet sett och den stämmer med de visioner, målsättningar som församlingen då har. Jag kommer en gång om året till kyrkorådet och berättar hur jag jobbar. Vem jag besöker, hur jag besöker, eller vem som kommer till mig, det är upp till mig. Det är inte någon som säger att du ska göra så och så, men de kan ge mig tips.

(diakon från fattig förort)

Vad en diakontjänst innehåller kan skilja sig markant från tjänst till tjänst. Informanterna berättar om hur de tagit över de uppgifter som den föregående diakonen har haft. Efterhand som tiden gått, har de lagt till och tagit bort verksamheter för att bättre passa hur de kan och vill arbeta.

Ja det finns ju en befattningsbeskrivning som innefattar en mindre del barn och familjearbete. Jag har jobbat med föräldrar som är hemma med småbarn, och sen har behoven fått utforma. Naturligtvis också den person som jag är och vad jag brinner för att jobba med.

(diakon från rik förort)

Här fanns det vissa saker när jag började för snart fem år sedan som jag gick in i då och har väl utvecklat en del och lite andra saker har jag trappat ner på.

- Det beror på vad du är intresserad av?

Jaa, vem jag är och var behoven ligger just nu.

(diakon från rik förort)

Något som de flesta av informanterna berättar är, att de har valt att arbeta med det som de själva är intresserade av. Det kan vara barn- och ungdomsarbete, arbete med äldre och arbete med missbrukare.

Friheten att kunna utforma tjänsten på ett sådant sätt att det går att komma ut och möta församlingsborna är viktigt menar en av informanterna. Genom detta kan konfidenterna stöttas på ett bredare plan och kontakten med församlingsborna öppna upp sig.

Som du ser är det inte så stort i församlingshemmet. Så ibland tar jag med dem ut och bjuder på middag. Församlingen betalar. Det är många människor som inte vågar åka buss eller ens ge sig ut på nått sätt i den här världen. Så då tar jag med dem ut, utanför församlingshemmet, utanför stadsdelen på nått sätt. Det är att umgås.

(diakon från fattig förort)

Det kan vara så att behoven kan komma eftersom församlingen finns här och det torg runtomkring. Det bor människor som är olika, invandrare, rika, fattiga. Det är låga trösklar. Här kommer människor till. Men sen kan det också vara att man gör sig lättillgänglig. ”Diakonen är lätt att prata med, det är lätt att gå dit”. Det här med hur vi är, avgör också vilka det är som kommer. Jag är en öppen människa, jag knyter lätt an. Om jag går in på torget så pratar jag med alla jag träffar. Då kommer förtroendet också.

(diakon från fattig förort)

Hur arbetet utformas beror på om det är människor som söker hjälp hur uppsökandet av nya arbetsuppgifter prioriteras.

Ja, behoven kommer hit till mig. Det är väldigt mycket, behoven som kommer. Jag behöver inte... det står det här med att jobba med uppsökande verksamhet, men på nått sätt så är det överkurs här och nu, för det kommer så tydligt till kyrkan. Så jag kan inte se nödvändigheten av att diakonin skall uppsöka, här är det så påtagligt. Nöden är så nära.

(diakon från fattig förort)

En av informanterna berättar att tjänsten delats upp i tre lite större kategorier. Kategorierna är dels arbetet mot den ”vanliga människan”, då diakoner kan vara mer lättillgängliga i människors ögon än präster, dels olika samtalsgrupper såsom stödgrupper för anhörigvård och sorgegrupper för stöd till dem med anhöriga som avlidit och dels att stärka diakonatet och kontakterna med församlingen.

Ett exempel på vad det finns för olika sorters samtalsgrupper berättar en av informanterna om:

Vi har ett kvinnonätverk, som man kan säga är en modernare form av syförening.

(diakon från rik förort)

Analys och reflektioner

Diakoni är en av de centrala delarna i kyrkan enligt Biskopsbrevet (2004). Genom att vara en del av kyrkan men stå nära de som är svaga och de utsatta människorna, visar diakonin på att mötet mellan människor är viktigt.

Frågor kring andlighet och det existentiella saknas i utbildningen. Furman (2004) visar på att en önskan finns om bredare kunskap inom området för de som arbetar inom den sociala sektorn. Här har diakonerna erfarenhet och kunskap om frågor som rör det kristna livet och ser människan som en helhet, både det själsliga och det kroppsliga. Hansson (1999) pekar också på att diakonin har ett förhållningssätt som tar med båda dimensionerna.

Diakonins möte med människan i det vardagliga och enkla, för att ge emotionellt stöd, är något som Lennéer-Axelson/Thylefors (1999) ser som ett viktigt arbete. Att fortsätta stödja trots att utvecklingen går tillbaks ibland, återfall sker etc, är en del av det arbetet. Här har diakonin en styrka jämfört med till exempel socialtjänsten. Diakoner har inte samma tidsramar som en myndighet, utan kan ha möjlighet att stå kvar och värna om kontinuitet, fast arbetet kommer ta lång tid i anspråk. Det finns inte heller samma krav på att uppnå resultat som hos myndigheter. Uppdraget för diakonin är något annat.

Jag tror att diakoni är en viktig del av det sociala arbetet som sker i samhället. Behovet av att kunna möta människan, som en människa, behövs. Kravet på ökad professionalitet och att arbetet utförs på det sätt som är effektivast, är kanske inte alltid det som gynnar människan bäst. Människor är olika, har olika bakgrund och är aldrig helt förutsägbara, därför behövs det möjlighet att bara sitta ner och mötas utan dessa krav. Kanske är det något sådant många hjälpsökande är i behov av?

Tjänaridealet som Hansson (1999) menar ligger i diakonin, präglar arbetet genom att informanterna är måna om omsorgen, om de som kommer och behöver stöd, lyhördheten och att de är med i det vardagsnära.

Diakonin i Sverige har dominerats av kvinnor under de senaste 150 åren. Det har funnits män som arbetat som diakoner, men de hade andra arbetsuppgifter än de som kvinnliga diakoner (Christiansson 2006). Männerna var ansiktet utåt och arbetade mer fysiskt tunga uppgifter medan kvinnornas uppgifter bestod mer av vårdande arbete (Elmund 2005). Rollerna var således traditionella ur genusperspektiv.

Arbetsfördelningen har förändrats och av informanternas svar på frågan på hur de ser på skillnaden mellan det kvinnliga och det manliga, svarar de att det beror mer på person än kön. Några av informanterna ser en skillnad mellan det kvinnliga och det manliga förhållningssätten och ser gärna att båda delarna kan finnas inom diakonin. Vad som är kvinnligt och manligt är svårt att säga.

Hur tjänsten utformas är en viktig del av hur arbetet bedrivs. Enligt informanterna så utformas tjänsterna dels efter de behov som de ser finns i församlingen och dels vad de själva har kunskap om och är intresserade av. Arbetet som utförs finns mestadels i grupp- och individnivå. Socialt arbete kan rikta sig till alla tre nivåerna, den strukturella nivån, gruppnivån samt individ- och familjenivån (Nationalencyklopedin). Många av informanterna har uttryckt att det är mötet med människan som är intressant och det som de vill arbeta med.

I detta kapitel berättar informanterna om hur de riktar sig till grupper, såsom samtalsgrupper för sörjande och kvinnonätverk. Genom detta arbete får de hjälp att hantera sina svåra situationer som till exempel sorg. Howe (1996) menar att det sociala arbetet har flyttats ut från hemmet och lagts på organisationer. Sorgen har bearbetats i hemmet och inom familjen förut, men i och med industrialismen när familjer inte längre bor ihop på samma sätt, behövs det utomstående för att kunna hantera detta.

4.2.2 Organisation och samverkan

En av informanterna berättar, att arbetsuppgifterna kan vara alltför uppdelade mellan dem som jobbar i församlingen, att det inte är mycket samarbete, utan mer att de anställda jobbar var för sig.

Jag jobbar mest själv. Jaa, det är sällan vi gör något gemensamt. Det är nog mest själv. Men gemenskapsträffarna har jag med en annan präst. Men där delar vi också på uppgifterna. Hon gör sina andakter i kyrkan. Det är i samband med en musikandakt, musikern gör sitt, prästen gör sitt och jag gör mitt. Det beror på att alla har så mycket att göra så man kan inte gå in i någon annans arbete. Det orkar man inte. Det är också på gott och ont, för jag känner att ibland vet man inte vad de andra gör.

(diakon från innerstadsförsamling)

De ekonomiska resurser kan bidra till att informanterna måste tänka till hur arbetet ska kunna göras på bästa sätt, då det ekonomiska prioriteras och är en viktig del att ta ansvar för.

Ja, det är det och det handlar mycket om ekonomi... Sen har vi, alla anställda och kyrkoråd, arbetat väldigt mycket med ekonomi. Var och en har ansvar för sin verksamhet. Jag sköter inte det här med konton hela den här biten, det sköter jag inte. Men jag måste äska pengar för min verksamhet.

(diakon från fattig förort)

Samarbete är viktigt och något som alla de informanter jag intervjuat arbetar med. Samarbetet kan vara mellan personer som arbetar i kyrkan.

Och är det väldigt kniviga saker, då går jag till min arbetsledare som är präst här... Då har vi det med sekretessen. Det är svårt. Ibland kan sekretessen vara det bästa som finns, men ibland kan det faktiskt hindra att vi gör något vettigt eller något bra för den personen. Ska man ha absolut sekretess överallt kan det innebära att en människa kan valsa runt till alla olika människor och sen bara komma tillbaka till ruta ett.

Då tänker jag såhär; ibland har man gemensamt ansvar, kyrkoherden och jag, båda två är vigda, båda två har avgett löften. Det kan vara personer som vi båda två samtalar med eller stöttar. Där upplever jag att det hade varit befriande om vi hade kunnat samtala om hur vi skulle göra. För ibland kan det vara väldigt jobbigt att vara ensam. Ibland kan jag gå från ensamma människor och tänka, varför kan jag inte lösa detta?

(diakon från fattig förort)

Samarbetet med andra kyrkor i andra stadsdelar är en viktig del för uppmuntran och stöttning när det gäller lite svårare problematik.

Sen jobbar vi väldigt mycket ihop med, vi har ett nätverk, "framtiden bor i förorten" kallar vi det här nätverket. Det är Gunnared, Angered, Bergsjön och Biskopsgården som under flera år samarbetat i detta nätverk. Vi har ungefär samma sociala arbete, kan man säga, samma slags, man kan kalla det problematik, men vi försöker kalla det att riva hinder, försöka se möjligheter istället för problem.

(diakon från fattig förort)

Samarbete med andra organisationer och andra kyrkor är viktigt för att kunna hjälpa de människor som behöver stödet på bästa sätt. Att flera olika sorters grupper samsas i en lokal kan innebära att det blir lite problematiskt.

Det är ju såhär att alla församlingar som är i en stad möter alltid människor som har drogmissbruk. Det är ett väldigt svårt arbete... Problematiken som vi har är att det är svårt att bedriva det i ett församlingshem. ...om det kommer för många drogmissbrukare till församlingshemmet, då kan man inte ha barn eller körverksamhet där. Därför får sådan typ av arbete ofta ske i samarbete med RIA, LP, Länkarna eller Stadsmissionen eller någon annan frivilligverksamhet som Frälsningsarmén. Man får stötta andra hjälpporganisationer.

(diakon från fattig förort)

Samarbetet med socialtjänsten har alla informanterna på ett eller annat sätt. Hur det ser ut skiljer sig mycket åt mellan de olika församlingarna. De flesta av informanterna berättar om att de har en god kontakt med socialtjänsten, men att rollen är framförallt att vara diakon.

... jag har väldigt god kontakt med socialbyrån, några personer där. Det är nu är det ofta så att människor kommer hit som varit väldigt besvikna på att de inte fått den hjälp som de tycker att de behövt, och det kan jag många gånger hålla med om. Så att

det är inte så att min lojalitet är hos socialbyrån och att vi jobbar ihop. Men vi har en väldigt god kontakt.

(diakon från fattig förort)

Socialtjänst har vi en del samarbete med, och där har vi varit på studiebesök. Hos familjeenheten och försörjningsstödet har vi vart. Och ja, nån kontakt jag har mycket är med skuldsaneringen, en kvinna som jobbar här i stadsdelen.

(diakon från innerstadsförsamling)

Det är inte riktigt så mycket kan jag säga. Det är vid behov... Jag har inte jättemycket kontakt med socialtjänsten, inte i dagsläget i alla fall.

(diakon från fattig förort)

Ibland kan det vara problematiskt i samarbetet med socialtjänst.

Vi ringer socialtjänst men ofta svårt att få kontakt, precis när man behöver dem. Och sen är det också det där med sekretess. Våra konfidenter får skriva på papper att vi får ha den ömsesidiga kontakten. Annars kan det vara när jag ringer säger de ”att det kan inte vi svara på”, nej. Så då måste man ha fullmakt från dem.

(diakon från innerstadsförsamling)

En viktig del av arbetet är samarbetet med samhället och olika organisationer och föreningar där. Hur samarbetet gestaltas beror dels på inriktningen i tjänsten informanterna har. Om tjänsten till exempel är inriktad på mestadels äldre, är det naturligt att de samverkar med andra parter inom det området.

Att vara ett komplement till samhället och hjälpa kommunen i olika grupper och verksamheter där de efterfrågas ses som en viktig del av arbetet av informanterna.

Som det här att vi finns med i anhörigstödsvårdargrupper. Då ser kommunen att det här är bra att vi kan samverka med fler. Men kommunen finns fortfarande kvar med. Eller som POSOM-arbetet (står för Psykiskt och Socialt omhändertagande, mitt förtydligande). Jag tycker att vi kan vara ett komplement.

(diakon från rik förort)

Sen jobbar jag med, mot folkhälsan. Jag sitter med i en referensgrupp, med mängder av aktörer. Det är arbetsförmedling, Försäkringskassan, frivilligcentraler, primärvården, mängder med olika organisationer sitter med i den gruppen. Sen sitter jag med i styrgruppen för frivilligcentralen här. Där finns kyrkan med och Röda Korset. Så att där jobbar jag.

(diakon från innerstadsförsamling)

Synen som informanterna upplever att samhället har på dem som kyrka och samarbetspartner, är för det allra mesta väldigt positiv.

Röda korset har vi samarbete med. Polisen har vi haft eller har egentligen fortfarande ett tätt samarbete med, genom att dom ringer när dom behöver hjälp att gå med dödsbud. Och genom de kontakterna har vi nära till varandra även när det dyker upp andra saker. Sen har vi kontakt med skolan, barnomsorgen. Det är väldigt positivt här i stadsdelen. Väldigt lätt att hitta samarbetspartners. Kyrkan är väldigt välkommen i alla sammanhang.

(diakon från rik förort)

Jag tycker att det är öppna famnen. Vi har ett jättegott samarbete överallt. Var vi än kommer, till skolan och överallt, alla myndigheter. Kyrkan har ett högt anseende här. Det är ett gott klimat. Det är glädjande att kyrkan räknas med som en given part.

(diakon från fattig förort)

Jag vet att redan när jag började här så har det varit självklart för kommunen att samverka med kyrkan.

(diakon från rik förort)

Men en av informanterna upplever att samhället till viss del ifrågasätter kyrkan.

Man ifrågasätter kyrkans roll eller plats. Det kanske ska vara andra religioner i och med att det är mycket invandrare och så. Men för mig personligen kan jag inte säga att jag känner av någonting sådant.

(diakon från innerstadsförsamling)

Samverkan är viktigt menar alla informanterna. I detta krävs en klar identitet och klar rollfördelning så att parterna kan förstå sig själva och varandra.

Kommunen måste alltså vara en kommun som är till för alla som bor i kommunen. Och det måste vi acceptera om vi ska samverka. Samtidigt måste vi vara klara över att vi är kyrka och inte tappa bort vår identitet. Den självklarheten tycker jag finns. Jag menar inte att jag avstår från andakt utan det är så självklart att man inte har det. För jag är inte där för att evangelisera och de som kommit dit är inte där för att gå till kyrkan utan för att de är anhängare.

(diakon från rik förort)

Analys och reflektioner

Efterfrågan på organisationer som arbetar med ideellt socialt arbete, har ökat på grund av att ekonomin i samhället blivit allt sämre, menar Jeppsson-Grassman (2001). Detta överensstämmer med vad informanterna talar om, då flera av dem beskriver ett samarbetsklimat, där de välkomnas och deras kompetens efterfrågas.

Att vara en del av det generella sociala arbetet i samhället ser Bodin (2002) och Jeppsson-Grassman (2001) som en del diakonins uppgift. Informanterna berättar om hur de arbetar med att vara samarbetspartner och komplement till samhällets egna resurser. Samarbetet är ganska omfattande med flera olika aktörer och nätverksbyggande. Detta tyder på att det finns ett ömsesidig önskan att tillsammans värna de som behöver stödet och på detta sätt kunna använda resurserna på bästa sätt. Det verkar också finns ett förhållningssätt att kunna se de andras professioner och acceptera dem. Genom att använda varandras kompetenser och kunnande öppnas samverkan upp. Det är inte alltid enkelt att samarbeta, vilket också påpekas i intervjuerna. Det kan vara faktorer som att det är svårt att nå potentiella samarbetspartners eller att det är sekretess som gör att det kan bli svårt att få del av varandras uppgifter. Sekretessen för diakonerna kan upphävas om den hjälpsökande önskar få hjälp i till exempel myndighetskontakt (Biskopsbrev 2004). Kontakt med myndigheter, som socialtjänsten, är något som informanterna kan ha utifrån deras konfidenters önskemål.

Lorenz (2003) beskriver fältet inom socialt arbete, som brett med många olika aktörer, vilket bekräftas i denna studie. De olika aktörerna arbetar för att förbättra förhållanden för dem som har det sämst i samhället, och diakonerna är en av dessa aktörer.

Jeppsson-Grassman (2001) poängterar vikten av att diakonin måste bli allt tydligare i sin identitet och inte försvinna bland de andra aktörerna som arbetar inom socialt arbete. En av informanterna påpekar detta, att kommunen måste vara kommun och en diakon är en diakon.

Jag tror att samarbetet som sker mellan diakonin och andra ideella och offentliga organisationer i samhället är viktigt. Det är också viktigt att låta den hjälpsökandes behov vara i centrum, att inte glömma bort varför man arbetar med det man gör, att vara trygg i sin identitet. Jag tror att färre personer skulle hamna mellan olika ansvarsområden om de som arbetar inom olika organisationer och myndigheter samtalade mer om hur samarbete kan se ut och att det är viktigt att få en bild av hur de andra arbetar. Genom att öka förståelsen tror jag också att samarbetet mellan olika aktörer kan stärkas.

4.3 Tro

På frågan om hur informanternas tro på Gud påverkade deras arbete svarar alla, att det är en väsentlig del och att det är svårt att särskilja tron från arbetet. Flera av informanterna säger, att tron är en del av deras yrkesidentitet och grund.

Arbetet och tron är så integrerat. Det ena är en förutsättning för det andra. Skulle aldrig hålla på med det jag gör, om det inte vore på grund av min egen tro.

(diakon från rik förort)

Det är klart att min tro påverkar mitt arbete, att jag verkligen kan känna att jag har Jesus som förebild, att jag verkligen är driven av guds kärlek och därför inte kan låta bli att engagera mig om jag ser att det finns behov.

(diakon från rik förort)

Utan min tro hade jag inte haft det här arbetet, det är bara så. Jag hade inte varit diakon om jag inte hade haft min tro. Jag har en tro på Jesus Kristus. Samtidigt är den diakonala tanken från Lukasevangelium kapitel 15 viktig. Det förlorade fåret, det borttappade myntet, den förlorade sonen, de förlorades kapitel. Gud är den som förbarmar sig. Gud är den som via Jesus söker upp människor.

(diakon från fattig förort)

De svaga och utstötta grupperna, är något som flera av diakonerna visar att de skulle inte ha arbetat med dem om de inte vore för deras tro. Deras tro är en av drivkrafterna för informanterna

Ja, på så sätt att vi vänder oss till de som är mest svaga, utsatta människor, människor som har... dom svaga. Tydligt vänder oss till den svaga gruppen. Det tycker jag handlar om min tro.

(diakon från fattig förort)

Ja, det är mycket socialt arbete. I och med att jag bär på en kristen tro, så driver det kristna budskapet mig, annars tycker jag att det är socialt arbete. Vad ska jag säga, ja, det är nog precis så. Min kristna tro bär in i det sociala. Jag talar kanske inte i termer av evangelium om det inte handlar om samling, där vi pratar om bibelns berättelser eller nåt sånt. Kanske jag inte säger Jesus eller Gud på en hel dag, men jag har ändå bedrivit diakoni. Det är det som jag drivs av så att säga.

(diakon från fattig förort)

Två av informanterna berättar om att de känner sig vara Guds redskap i det arbete de gör. Detta leder till att de kan känna sig burna av Gud.

... jag känner mig som Guds redskap och jag vet att jag hjälper människor. Det gjorde jag tidigare också men... Bara att vara i denna miljön.

(diakon från innerstadsförsamling)

Jag tänker väldigt ofta att som en person är jag aldrig ensam här, att Gud är med, Jesus är med. Det hjälper mig också i mötet med den människan att tänka att jag har blivit kallad och jag är Guds redskap och med det som Gud har gett mig får jag använda för det allra bästa. Och går det bra, så har jag jättemycket att tacka Gud för och går det dåligt, vilket det också kan göra, så behöver jag inte heller bara ta på mig detta. Jag har gjort mitt bästa och att också lämna det till Gud. Och om det går bra så behöver jag inte heller förhäva mig. Jag kan vara jättelycklig men jag är bara ett redskap som behövdes för att hjälpa den människan. Men på några sätt, det är Gud som kommer att bära, också det som är dåligt.

(diakon från fattig förort)

Genom att ha Guds synsätt, att älska varje människa och se deras lika värde, förklarar en av informanterna sin syn på diakoni och tron som drivkraft.

Gud är den som via Jesus söker upp människan. Gud själv helar och dör för mänskligheten. Han söker verkligen upp. Så älskade Gud hela världen och utgav. Han ger någonting. Det är väldigt svårt att tänka sig ett kristet sätt att leva utan att vara en fortsättning på det som Gud har börjat. Att ge, att vara barmhärtig, att räcka till. Sen har vi det med att se dyrbart värde i varje människa. Det tycker jag ligger mycket på diakonin.

(diakon från fattig förort)

Men i samarbete med andra organisationer framhäver diakonerna inte sin egen tro, men är med som alla andra. Informanten känner inget behov av att tala om det. De andra som är med om samarbetet är medvetna om diakonens identitet ändå.

Men gör vi det ihop med kommunen så är det, som den här gruppen anhörigvårdare, så är det självklart att det måste gå ihop med kommunens riktlinjer också. Men samtidigt så känner jag inte att jag blir begränsad som diakon, att det är ändå är så självklart att jag är diakon och det är därför jag är där. Men jag är ändå där på kommunens premisser. Det funkar alldeles utmärkt. Och de som möter mig vet att jag är diakon.

(diakon från rik förort)

Arbetet har påverkat vad som är viktigt och hur de tänker kring deras tro.

Jag märker också, om jag tänker på när jag diakonvigdes och idag, så har även min tro påverkats av det arbete jag stått i och de människor jag mött.

(diakon från rik förort)

Hur mötet sker med människor ses också som en del av informanternas tro. Flera av dem poängterar vikten av att vara i enkelheten, att vara en medmänniska.

Men jag tror att framtiden är för kyrkan. Möta människan där de är och inte komma på några höga hästar. Vara en medvandrare.

(diakon från fattig förort)

Visst så helade Jesus och visst predikade han, men väldigt mycket av hans liv var att vara med lärjungarna och bjudningarna. Det ska man inte förringa, för han visade det som var gångbart och det som är viktigt. Det vardagsnära. Att faktiskt lyssna på den situationen som är och gå med och handla matkassen. Det är nog där vi passar att

jobba, diakonin. Och om det kallas socialt arbete, om jag hade jobbat på socialbyrån hade jag sökt fonder och det gör jag i kyrkan också.

(diakon från fattig förort)

Analys och reflektioner

Att tron är en drivkraft för diakonerna framkommer tydligt i intervjuerna. Hansson (1999) menar att grunden för tjänandet går tillbaks till Jesus, hur han var och beskrivs i nya testamentet. Detta har flera av informanterna uppehållit sig vid, hur diakonin har Jesus som förebild för det tjänande arbetet. Kyrkans tro på Gud är stommen för det diakonala arbetet menar Strandberg (2005), vilket flera av informanterna ser som oskiljaktigt från varandra. Däremot talar en del av informanterna mindre om tron på Gud som det centrala, utan snarare vikten av att se människorna och upprätta relationer till dem som en konsekvens av tron.

Genom tron kommer en livshållning med tjänandet i centrum (Hansson 1999), vilket flera av informanterna beskriver som grund för sitt arbete.

Engagemanget för de som är svaga och marginaliserade i samhället är för flera av informanterna en konsekvens av deras tro. Att arbetet består av omvårdnad av andra på grund informanternas tro, är en del av det som Linde (1999) menar är en del av det diakonala arbetet.

Informanternas tro bär in i det arbetet, samtidigt som de kan känna sig burna av Jesus i arbetet. Tron på Gud är orsaken till det diakonala arbetet samtidigt som det är en bärande del av detsamma. Enligt Strandberg (2005) är det viktigt att arbetet utgår från tron på Gud.

Att visa barmhärtighet mot medmänniskor och att se värdet i varje människa är andra faktorer som påverkar arbetet. Detta är något som flera av informanterna är noga att peka på. Hansson (1999) menar att det är en konsekvens av tron på Gud, som gäller alla troende. Det har gällt och gäller än idag speciellt för kyrkan, att tjäna människor i nöd (Att vara och göra diakoni 2007).

Arbetet utgår från kyrkan, men informanterna berättar hur de arbetar med oreligiösa grupper och människor. Samarbete är stort med kommuner och andra organisationer som inte heller har någon religiös ståndpunkt. Det viktiga är då inte att hävda sin egen tro eller missionera, utan att vara en medmänniska och att kunna se och stödja dem som inte själva kan föra sin talan, vilket är en av diakonins uppgifter (Biskopsbrevet 1990).

Jag har tidigare uppehållit mig vid begreppet socialt stöd som ett centralt begrepp. Det är helt klart att religion en och framförallt då Jesus som förebild utgör ett starkt personligt stöd i diakonernas egen yrkesroll, en styrka som befrämjar meningsfullheten att arbeta med tungt socialt arbete.

5. Slutdiskussion och egna reflektioner

Syftet med denna studie var att undersöka vilka faktorer som påverkar hur det sociala arbetet i Svenska kyrkan, speciellt med tanke och fokus på diakoni. Det andra syftet var att ta reda på hur diakonin och det sociala arbetet fungerar i olika församlingar i Göteborg.

Diakonerna har gett en inblick i hur socialt arbete kan bedrivas utifrån kyrkan som grund. Det är ett mångfacetterat arbete som visats upp.

Grunderna för det diakonala arbetets utformning är mycket präglad utifrån vilken kontext församling har. Om det är en rik-, fattig- eller innerstadsförsamling, påverkas arbetets uppbyggnad. På vilket sätt arbetet med personer som söker pengar ur fonder skiljer sig också mycket åt, framförallt på grund av de olika församlingarnas skiftande förhållande av hur mycket egna fonder som finns. Det finns mer pengar att söka i innerstadsförsamlingarna och från de rikare församlingarna, där de ekonomiska problemen är mindre än i församlingar där det bor fler som har ont om pengar. Detta är ett viktigt faktum att observera och eventuellt förändra.

Hur ser diakonernas sociala arbete generellt ut?

Alla diakonernas arbete består till stor del av samtal. Samtal kan leda till socialt, emotionellt och/eller resursmässigt stöd beroende på personens behov. Stödet kan leda till att de personerna som söker det kan stärka sin självkänsla och livskvalitet. Att kunna hjälpa emotionellt och resursmässigt är positivt då flera forskare framhåller styrkan i denna hjälpkombination.

Arbetet som diakon präglas mycket av tjänande, att tjäna medmänniskan. Omsorg, lyhördhet och stöd är viktiga delar av arbetet. Jag vill också i denna slutdiskussion påminna om en forskares resultat (Engel 2006) att det diakonala arbetet aldrig får överge de sämst ställda.

Vilka andra faktorer präglar arbetet; församlingens geografiska kontext, Svenska kyrkans riktlinjer, diakonernas tro, diakonernas egna intressen, etc.?

De faktorer som i denna studie framkommer som präglar arbetet är framförallt vilka möjligheter och problem som finns i närheten av kyrkan, där tjänsten finns. Diakonernas egna intressen och personliga kunskapsområden är andra viktiga faktorer. Svenska kyrkans egna riktlinjer ligger som grund, liksom diakonernas tro på Gud. Gudstron är grunden för diakonernas arbete, men framkommer inte som något som de själva framhäver mer än något annat. De är också noggranna med att inte pådyvla sin tro på dem de arbetar tillsammans med, vare sig hjälpsökande eller samverkanspartners. Men helt klart är det en stor tillgång för dem och ökar deras inre styrka.

Med tanke på att vi numera har många invandrare som bär med sig en religiös tro, kan det diakonala sociala arbetet också ha en speciell betydelse oavsett vilken religion människor bekänner sig till.

Jag tycker att det har varit oerhört intressant att få del av diakonernas syn på hur de arbetar och få del av deras erfarenheter. Det sociala arbetet som bedrivs i kyrkan tror jag kan vara ett mycket viktigt komplement till det som bedrivs av andra organisationer. Genom kyrkan kanske några fler kan få hjälp och stöd, än de som får det via socialtjänsten. Flera får säkerligen hjälp från flera andra organisationer. Att öka kunskapen och förståelsen för kyrkan som aktör inom det sociala arbetet tror jag många skulle tjäna på. För kyrkans del tror jag också att det är viktigt att inte glömma bort grunden till diakonin, det som särskiljer den från

annat socialt arbete, att det utgår från kyrkans tro på en Gud som skapade alla människor med ett unikt värde.

5.1 Framtida forskning

För framtida forskning inom detta ämne, bör enligt min mening göras en analys av skillnaden på hur de olika behoven är för stads- samt landsortsförsamlingar. Det är också angeläget att studera det diakonala arbetet inom det jag benämnt rika respektive fattiga församlingar i storstäderna. När man "rätt" grupper?

Andra inom diakonin intressanta frågeställningar är hur framtidens roll för diakoni kommer att se ut i en tid när de ekonomiska resurserna i Svenska kyrkan förmodligen kommer att minska.

Att gå in djupare inom området på vilket sätt diakonernas olika tro spelar roll. Spelar det någon roll utifrån vilken teologiska skola och synen på Gud diakonerna har i deras arbete, och i så fall hur påverkar det arbetet.

6. Litteraturlista

Andrén, Åke (1994): Diakonater i världens kyrkor idag. Klippan: Tro och Tanke 1994:7

Blennberger, Erik / Hansson, Mats / Stål, Rolf (1999): Diakoni – teologi, ideologi, praxis. Stockholm: Svenska kyrkans forskningsråd.

Bodin, Magnus (2002): Församlingar ger ekonomiskt bistånd. Ett uttryck för diakoni i Stockholms stad. Sköndal: Sköndalsinstitutet.

Christansson, Elisabeth (2006): Kyrklig och social reform. Motiveringar till diakoni 1845-1965. Skellefteå: Artos.

Dahlgren, Hamberg, Pettersson (red)(2002): Religion och sociologi. Ett fruktbart möte. Lund: Teologiska institutionen, Universitet.

Alwall, Jonas: Diakoni som religionssociologiskt kunskapsområde.

Engel, Charlotte (2006): Svenska kyrkans sociala arbete – för vem och varför? Stockholm: Ersta Sköndal högskola.

Elmund, Gunnel (2005): Det kvinnliga diakonater som kall. Johan Christoffer Brings syn på diakoniverksamhetens uppgift och fromhet. Skellefteå: Artos.

Ekstrand, Thomas (red.)(2001): Diakoni och samhälle. Diakonivetenskapliga institutet, Uppsala: Samariterhemet.

Brodd, Sven-Erik: Ämbetssteologiska perspektiv.

Hedin, Ulla-Carin (1994): Socialt stöd på arbetsplatsen vid sjukdom. Göteborg: Institutionen för socialt arbete.

Howe, D (1996): Surface and depth in social-work practise. I: Parton, N (red) Social theory, social change and social work. The State of Welfare. London & New York: Routledge.

Jeppsson-Grassman, Eva (1997): För andra och för mig: det frivilliga arbetets innebörder. Stockholm: Sköndalinstitutet.

Jeppsson-Grassman, Eva (2001): Socialt arbete i församlingens hägn. Stockholm: Verbum.

Kvale, Steinar (1997): Den kvalitativa forskningsintervjun. Lund: Studentlitteratur.

Kyrkoordningen (2008 05 04)

<http://www.svenskakyrkan.se/tcrot/kyrkoordningen/filer/KO-kap-32.pdf>

Larsson, Sam / Lilja, John / Mannheimer, Katarina (red)(2005): Forskningsmetoder i socialt arbete. Lund: Studentlitteratur.

Lennéer-Axelson, Barbro (2004): Krisstöd i sociala nätverk. Stencil. Göteborg: Institutionen för socialt arbete.

Lennéer-Axelson, Barbro (2007): personlig kommunikation, Föreläsning i psykosocialt arbete.

Lindstedt, Niklas (2008): Socialtjänsten hänvisar till kyrkan. SKTF-tidningen 3/2008, s 4.

Lindström, Hans-Erik (red)(1989): Handbok för diakoni och samhällsansvar. Stockholm: Verbum.

Lorenz, Walter (2003): Socialt arbete i ett föränderligt Europa. Göteborg: Daidalos.

Martling, Carl Henrik (2007): Kyrkolexikon. Skellefteå: Artos.

Meakin, Eva (red) (2005): Att gå dit ingen annan går. Publikationer från Växjö stift. Växjö. Strandberg, Karin: Diakonins kraftkällor – gemenskap och spiritualitet. Söderström, Iréne: Samverkan – en utmaning i tiden.

Meeuwisse, Anna/Sunesson, Sune/Swärd, Hans (red)(2006): Socialt arbete – en grundbok. Stockholm: Natur och kultur.

Nationalencyklopedin – ne.se

http://www.ne.se.ezproxy.ub.gu.se/jsp/notice_board.jsp?i_type=1

(2008 04 23)

Payne, Malcolm (2002): Modern teoribildning i socialt arbete. Stockholm: Natur och kultur.

SOU 1993:82 Frivilligt socialt arbete: kartläggning och kunskapsöversikt: rapport av Socialtjänstkommittén. Stockholm: Fritze.

SOU 1999:4 God sed i forskningen: slutbetänkande av Kommittén om forskningsetik. Stockholm: Fakta info direkt.

Tamm, Maare (2004): Tanke och tro. Lund: Studentlitteratur.

Unruh, Heidi Rolland (2005): Saving Souls, Serving Society: Understanding the Faith Factor in Church-Based Social Ministry. Cary, NC, USA: Oxford University Press.

Wallskär, Helene (red)(1999): Diakonins perspektiv. Stockholm: Verbum.

Spjuth, Roland: Från fornkyrkan till framtid.

Andrén, Åke: Diakoni ur ett internationellt och ekumeniskt perspektiv.

Skoglund, Göran Tesfai: Diakoni och det profetiska uppdraget.

Linde, Stig: Vad är diakoni?

Ytterberg, Claes-Bertil: Diakoni, samhälle och välfärdsutveckling.

Att vara och att göra diakoni. Diakonia och kyrkorna (2007). En rapport från Eurodiaconias teologiska arbetsgrupp. Översatt av Svenska kyrkan

http://www.diakoni.nu/Att_vara%20och_att_gora_diakoni20080205.pdf

(2008 09 14)

Protokoll 1 vid regeringssammanträde 2007-09-06 IJ2007/ 2539/D

<http://www.regeringen.se/content/1/c6/09/14/87/6fdadc9c.pdf>

(2008 09 14)

7. Bilagor

7.1 Bilaga 1 - Följebrev

GÖTEBORGS UNIVERSITET

Information till dig som deltar i min undersökning
Hej!

Jag heter Daniel Brorsson och är socionomstudent från Institutionen för socialt arbete på Göteborgs Universitet. Jag skriver en C-uppsats som behandlar hur det sociala och diakonala arbetet i församlingar utformas. För att genomföra detta så intervjuar jag ett antal diakoner som arbetar inom Svenska kyrkan i Göteborg och dess omnejd.

Jag följer de etiska riktlinjer som Humanistisk-samhällsvetenskapliga forskningsrådet (HSFR) har utvecklat: *Forskningsetiska principer i humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning*.

Uppsatsen kommer att utformas på ett sådant sätt att ingen utomstående som vill ta del av rapporten, ska kunna identifiera dig. Varken ditt namn eller församlingen du arbetar i, kommer att benämnas i uppsatsen.

Uppgifterna som jag får ta del av kommer endast att användas i uppsatsen. Uppgifterna kommer att förvaras på ett sådant sätt att inga obehöriga kan ta del av dem. När uppsatsen är klar kommer uppgifterna att förstöras.

Intervjun och deltagandet är helt frivilligt och du kan när som helst avbryta detta utan att du behöver förklara eller motivera ditt val.

Har du frågor angående uppsatsen så hör gärna av dig till mig:
Daniel Brorsson

eller till min handledare på Institutionen för socialt arbete:
Barbro Lennéer-Axelson

7.2 Bilaga 2 - Frågeguide diakon:

Allmänna uppgifter: Kön, utbildning, antal år inom yrket

Tema:

- Hur är din syn på diakoni?

- Hur har diakonala arbetet utformats här?
- Vilka faktorer är det som styrt utformningen?
- Hur har denna församlingens geografiska läge påverkat utformningen?
- Hur påverkar din tro och teologiska uppfattning hur du lagt upp arbetet?
- Varför tror du att det är fler kvinnor som arbetar som diakoner?
- Hur mycket av din tid lägger du ner på övrigt arbete, såsom administration, marknadsföra diakonala arbetet i arbetsgruppen och i församlingen?
- Finns det olika meningar om hur arbetet ska bedrivas?
 - Vilka tänker på andra sätt?
 - På vilket sätt påverkar detta arbetet?
- Hur är kontakten med kyrkorådet i församlingen?
- Hur ser ansvarfördelningen ut för det diakonala arbetet?
- Beroende på om det är en präst eller diakon som arbetar med det diakonala arbetet, hur tror du att det påverkar vilken utformning arbetet får?
- På vilka sätt samarbetar ni i arbetslaget?

Tema: Socialt arbete/Samarbete

- Hur ser du på socialt arbete inom kyrkan?
- På vilket/vilka sätt arbetar du socialt?
- Vilka behov ser du att det finns för socialt arbete?
- På vilket sätt arbetar genom samverkan mellan andra organisationer som också arbetar socialt?
- Kan det bli kollisioner mellan er och andra organisationer? Med vilka och på vilket sätt?
 - Vilka är lättast att samverka med? Varför?
 - Vilka är svårast att samverka med?
- Målgrupper
 - vilka grupper möter ni?
 - vilka grupper vill ni möta?
- Hur handskas du med pengar? Fonder? Fattigdom, konkreta pengar?
- Hur arbetar du med dem som är frivilliga?

Tema: Tro

- På vilket sätt påverkar din tro och teologiska uppfattning yrkesrollen?

Tema: Framtid

- Hur ser du på diakoniarbetet i framtiden?
- Om ni fick mer resurser, vad skulle du vilja satsa på då?
- Varför tror du att det är viktigt med diakoni?
- Hur ser du på den diakonala professionen?

- Önskar du att det diakonala arbetet förändras?
- på vilket sätt?

Tema: Genus

- På vilket sätt tror du att arbetet påverkas av att det är flest kvinnor som arbetar som diakoner?
- Tror du att det finns en skillnad mellan hur kvinnor och män arbetar som diakoner?

Tema: Möte

- Arbetar du med invandrargrupper/personer?
- Hur påverkas arbetet i mötet med olika religioner?
- Hur tror du att det diakonala arbetet uppfattas utifrån?
- Hur mycket av din arbetstid lägger du ner på det konkreta diakonala arbetet?
- skulle du vilja förändra det?
- På vilka sätt finns det etiska dilemman i arbetet?

7.3 Bilaga 3 - Diakonens tystnadsplikt:

Utdrag från kyrkoordningen för Svenska kyrkan (Kyrkoordningen 2008)

Tystnadsplikt

9 § Den som är eller har varit behörig att utöva uppdraget som diakon har tystnadsplikt i fråga om sådant som han eller hon därvid har fått veta under själavårdande samtal.

Tystnadsplikten hindrar dock inte att en sådan uppgift lämnas ut om

- personen ifråga medger att uppgiften lämnas ut,
- diakonen har ålagts att uttala sig under ed, eller
- det föreligger uppgifts-, informations- eller anmälningsskyldighet enligt lag. (SvKB 2002:9; 2003:9)